

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
факультет філології
Кафедра англійської філології та перекладу

«Допущено до захисту»

В. о. завідувача кафедри англійської
філології та перекладу

_____ Вікторія АГЄЄВА-КАРКАШАДЗЕ

“ _____ ” _____ 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти

магістр

на тему: **ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ
У ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТАХ (НА ОСНОВІ ІНСТРУКЦІЙ ДО
ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ)**

Керівник: к. пед. н., доцент

Абабілова Наталія Миколаївна

Рецензент: к. філол. н., доцент

Чумакова Ксенія Олександрівна

Виконав: здобувач VI курсу групи 641 МЗ

Жунаєв Володимир Сергійович

Спеціальності: 035 «Філологія»

ОПП: «Сучасна англомовна комунікація і
переклад – англійська мова і література та
друга іноземна мова»

Миколаїв – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНІВ В ЛІНГВІСТИЦІ	8
1.1 Функційно-стилістична специфіка технічних текстів.....	8
1.2 Інструкції до військової техніки як вид технічних текстів.....	18
1.3 Військові терміни як лінгвістична складова інструкцій до військової техніки.....	26
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ В ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТАХ	47
2.1 Лінгвістична характеристика корпусу технічних текстів (на основі інструкцій до військової техніки).....	47
2.2 Контент-аналіз використання військових термінів в технічних текстах (на основі інструкцій до військової техніки)	55
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84
SUMMARY	91

ВСТУП

Технічні тексти посідають важливе місце у сучасній комунікації, оскільки забезпечують передачу спеціалізованої інформації у сферах, де точність формулювань має вирішальне значення. Вони характеризуються логічною послідовністю, чіткою структурою, стандартизованим викладом та відсутністю емоційно-експресивних елементів. Основне призначення таких текстів – забезпечити правильне виконання дій, експлуатацію обладнання чи дотримання певної процедури. Саме тому мова технічної документації завжди тяжіє до однозначності, конкретності й ретельного добору термінів. В умовах сучасного технологічного розвитку технічні тексти стають дедалі складнішими, а вимоги до їх мовного оформлення – жорсткішими, що робить їх важливим об'єктом лінгвістичного аналізу.

Активний розвиток військових технологій та зростання ролі високотехнологічних систем у сучасних збройних силах зумовлюють необхідність уважного вивчення мови, якою описуються такі системи. Інструкції до військової техніки становлять окремий різновид технічних текстів, у яких точність, однозначність і структурна упорядкованість є ключовими чинниками ефективності. Військова сфера висуває особливо високі вимоги до правильності формулювань, оскільки найменша неточність у розумінні терміна може призвести до помилок під час експлуатації складного обладнання. У цьому контексті аналіз військових термінів у технічних текстах є важливим як для філології, так і для прикладних галузей, пов'язаних із перекладом, технічною комунікацією та лінгвістичною експертизою.

Військові терміни становлять невід'ємну частину сучасної технічної документації, адже дозволяють описувати складні технологічні процеси, функціонування високоточних систем, принципи бойового застосування та організацію роботи розрахунків. Особливе значення має той факт, що військова термінологія поєднує у собі різні рівні спеціалізації: від назв конкретних

технічних вузлів до термінів, які описують тактичні дії, процедури управління та взаємодію між підрозділами. Саме тому комплексний аналіз термінів у технічних інструкціях дозволяє краще зрозуміти їх природу, структуру, функції та місце у системі військово-технічного дискурсу.

Жанрово-стилістичні особливості технічних текстів були предметом дослідження таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як О. Гургула, Л. Дербеньова, М. Зубков, Н. Іщенко, Т. Колек, Р. Крюгер, Т. Матвійчук, Н. Правдаю.

Дослідження лексичних особливостей технічних текстів, зокрема термінів, знайшло своє відображення у наукових працях А. Алаоуї, Дж. Бірне, М. Гінзбург, С. Гордун, А. Д'яков, І. Качан, Л. Кацавець, Т. Крашеніннікової, А. Кульчицької, О. Левченко, Л. Мацько, О. Овадюк, Д. Фурт та інших.

Питання термінотворення, структурної організації терміносистем і семантичних особливостей, класифікація військових термінів були предметом дослідження таких учених М. Мазанович, О. Степанов, О. Мірошніченко, Р. Стацюк, С. Бондарчук, В. Галаган, Ю. Лукіячук, С. Фролов, І. Крилов, Н. Рябокінь, Н. Акульшина, І. Литовченко, В. Іващенко, М. Літвинова, Л. Симоненко, І. Купіна, А. Загнітко та інші.

Об'єкт дослідження: англomовні технічні інструкції до військової техніки.

Предмет дослідження – військові терміни та особливості їх функціонування в технічних текстах.

Метою дослідження є аналіз лексико-семантичних та функційних характеристик військових термінів у інструкціях до військової техніки і виявлення закономірностей їх використання у структурі військово-технічного дискурсу.

Відповідно до мети, завданнями кваліфікаційної роботи є:

- 1) розглянути функційно-стилістичну специфіку технічного тексту;
- 2) здійснити характеристику інструкцій до військової техніки як

- специфічного різновиду технічних текстів;
- 3) узагальнити існуючі підходи до трактування та класифікації військових термінів як лексичної складової інструкції до військової техніки;
  - 4) проаналізувати репрезентативний корпус інструкцій до військової техніки, встановивши їх тип, функціональне призначення, структуру та лінгвістичні характеристики;
  - 5) здійснити контент-аналіз функціонування військових термінів на матеріалі інструкцій до військової техніки, що досліджувалися.

Матеріалом дослідження слугували військові інструкції *Operator's Manual: Launching Station M901 - Patriot Air Defense Guided Missile System* та *FM 3-01 U.S. Army Air and Missile Defense Operations*.

Методологічна основа дослідження ґрунтується на поєднанні кількох взаємодоповнювальних методів. Описовий метод використано для виявлення, фіксації та систематизації військових термінів, відібраних із інструкцій до військової техніки. Структурно-семантичний аналіз дав змогу визначити внутрішню будову термінів, їхні словотвірні моделі та особливості семантики. Класифікаційний метод застосовано для розподілу термінів за основними семантичними та функційними групами відповідно до завдань дослідження. Контекстуальний аналіз використано для з'ясування специфіки функціонування термінів у реальних інструкціях до військової техніки та особливостей їх ролі у військово-технічному дискурсі. Метод аналізу корпусу документів дозволив дослідити особливості вживання військових термінів різного типу та простежити закономірності їх використання.

Наукова новизна полягає у комплексному підході до аналізу військових термінів в технічних інструкціях, що дозволяє описати її семантичну та функційну специфіку.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані для подальшого вивчення військово-технічної термінології, укладання галузевих словників та довідкових матеріалів, а також

для підготовки навчальних курсів, присвячених аналізу спеціалізованих технічних текстів. Проведене дослідження сприяє глибшому розумінню структури й функціонування військової терміносистеми та може бути корисним у роботі фахівців, які займаються укладанням та редагуванням технічної документації.

Апробація дослідження. Основні положення дослідження були представлені на XV Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Перекладацькі інновації», що відбулася 25 листопада 2025 року в місті Суми на базі Сумського державного університету. В рамках участі було опубліковано тези «Відтворення військової термінології в англо – українському перекладі технічних текстів» [11].

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та summary.

У вступі подається загальна характеристика дослідження: обґрунтовано вибір і актуальність теми наукового дослідження, визначаються об'єкт, предмет, мета та завдання роботи, розкривається її наукова новизна і практичне значення, описуються методи і матеріали дослідження.

У першому розділі магістерської роботи обґрунтовано теоретичні засади дослідження термінів у військово-технічному дискурсі: з'ясовано функційно-стилістичну специфіку технічного тексту та місце науково-технічного стилю в системі функціональних стилів, подано узагальнене визначення технічного тексту й окреслено його жанрові, структурні та лексико-граматичні особливості; інструкції до військової техніки розглянуто як специфічний різновид технічних текстів із притаманною їм алгоритмічністю, директивністю, високим ступенем стандартизованості, термінологічною насиченістю та полікодовістю; проаналізовано поняття терміна й військового терміна, описано основні функції та структурні типи військових термінів, а також узагальнено підходи до їх класифікації, що створює необхідне теоретичне підґрунтя для подальшого аналізу термінологічної системи інструкцій до військової техніки.

Другий розділ містить практичний аналіз корпусу військових термінів, їх класифікацію та опис функціонування в конкретних текстах. Він охоплює порівняння термінологічних особливостей двох типів військових інструкцій – технічної та оперативно-тактичної – що дозволяє простежити різницю в мовних засобах, зумовлену їхнім призначенням. У розділі подано класифікацію термінів за семантичними та функційними ознаками, а також проаналізовано особливості їх уживання в різних контекстах.

У Висновках підсумовано основні результати дослідження.

Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 93 сторінки. Основний текст викладений на 83 сторінках, список використаних джерел налічує 63 найменувань

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНІВ В ЛІНГВІСТИЦІ

1.1. Функційно-стилістична специфіка технічного тексту

Мовлення є основним засобом задоволення комунікативних потреб суспільства, а будь-яке висловлення – інформативне, настановне, переконувальне чи спонукальне – реалізується за допомогою певного функціонального стилю. Кожен із них має власне коло завдань і сферу використання, що зумовлює відбір і поєднання мовних засобів.

У лінгвістичній науці поняття функціонального стилю тлумачать по-різному, але всі дефініції сходяться на кількох ключових ознаках. Дослідники розглядають його:

– як підсистему літературної мови, що історично склалася в суспільній практиці, пов'язана з певною сферою людської діяльності й зумовлена особливостями вживання мовних одиниць і способом їх організації [40];

– як сукупність прийомів відбору та поєднання мовних засобів, що визначається змістом, метою та умовами спілкування [41];

– як різновид мови (функціональну підсистему), для якої характерний специфічний добір одиниць із загальномовного запасу, що найдоцільніше слугують цілям комунікації в певній ситуації [45].

Інакше кажучи, функціональний стиль – це не просто сукупність мовних засобів, а закономірний спосіб їх уживання в типових умовах спілкування. Реалізація стилю відбувається через конкретні мовленнєві жанри (стаття, інструкція, звіт, доповідь тощо) та через систему лінгвістичних характеристик тексту. Дослідники виділяють, зокрема, такі параметри, як ситуативність – залежність вибору засобів від комунікативної ситуації – та вибірковість, тобто свідомий вибір мовцем певного типу мовленнєвої діяльності й відповідних мовних ресурсів [34].

Попри значну кількість праць, єдиної загальноприйнятої типології функціональних стилів не вироблено. Це пояснюється як різними теоретичними підходами, так і постійними змінами в мовній практиці.

Частина дослідників виходить із протиставлення усного й писемного мовлення. Так, з огляду на те, що сучасна українська літературна мова функціонує в усній (розмовній) та писемній (книжній) формах, пропонується поділ на стилі усного мовлення – побутовий, світський, ораторський, усна народна творчість – і стилі писемного мовлення – художній, науковий, публіцистичний, офіційно-діловий, конфесійний [41, с. 11].

В інших працях обстоюється думка про доцільність розширення традиційної п'ятичленної системи (науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, художній, розмовний). О. Проценко, аналізуючи викладання функціональних стилів у вищій школі, наводить позиції Н. Бабич, Н. Дзюбишиної-Мельник, В. Задорожного, які додають до цього переліку конфесійний (релігійний) стиль; П. Дудик виділяє також епістолярний і конфесійний; Ю. Арешенков та Д. Баранник говорять про інформаційний стиль [31]. Це свідчить про динамічний характер стилістичної системи та її чутливість до змін суспільної практики.

Немає також єдності щодо внутрішньої структури стилів, тобто щодо виокремлення підстилів. Наприклад, М. Зубков, виходячи з того, що сфера наукового стилю охоплює науку, освіту та науково-технічний прогрес, пропонує поділ на власне науковий, науково-популярний та науково-навчальний підстилі. При цьому власне науковий підстиль поділяється на науково-технічний і науково-гуманітарний [13]. Такий підхід, на думку дослідників, не цілком прозорий, оскільки одна й та сама назва («науковий») уживається і для стилю загалом, і для його підстилю.

Іншу класифікацію подає О. Шумейко: до наукового стилю він зараховує власне науковий, науково-популярний, науково-публіцистичний, науково-технічний та науково-навчальний підстилі; до офіційно-ділового –

законодавчий, дипломатичний, юридичний та адміністративно-канцелярський; до публіцистичного – художньо-публіцистичний і стиль засобів масової інформації [46].

Особливий інтерес для нашого дослідження становить проблема місця науково-технічного стилю в системі функціональних стилів. У низці праць він розглядається як окремий функціональний стиль [7; 8; 15; 17]. Така позиція видається аргументованою, оскільки інтенсивний розвиток науки і техніки зумовлює формування розгалуженої системи науково-технічної комунікації, де потрібні свої, специфічні форми мовного вираження.

Науково-технічний стиль у цьому разі постає як особливий інформаційний простір, у межах якого функціонують численні жанри: статті, звіти, описи, інструкції, специфікації, патенти, стандарти тощо. З погляду комунікативної суті він близький до наукового й офіційно-ділового стилів. Для нього характерна імперсональність: текст орієнтований не на конкретного читача, а на певну групу фахівців; автор, як правило, не виступає як індивідуальна особистість, а «розчиняється» в колективному досвіді наукової чи технічної спільноти. Цей стиль позбавлений відкритої емоційності, тяжіє до об'єктивності, логічності, узагальненості, абстрактності викладу. Його основна функція – пояснити, закріпити результат пізнавальної діяльності, подати способи застосування здобутих знань на практиці. Науково-технічний стиль належить до книжного типу мовлення і здебільшого реалізується в писемній формі [15; 17]. У його межах, як свідчать наукові джерела, виділяють власне науковий, реферативний, довідковий, навчально-науковий та науково-методичний підстилі [7; 17; 20].

Водночас низка дослідників наголошує на необхідності чіткіше розвести поняття «науковий» і «технічний» тексти. Л. Дербеньова звертає увагу, що об'єкт і проблематика цих двох типів текстів не збігаються [8, с. 110]. Спираючись на довідкову літературу, вона вказує: наукові тексти пов'язані з теоретичним знанням, яке здобувається в результаті спостережень і

експериментів, критично осмислюється, систематизується й підпорядковується загальним принципам, тоді як технічні тексти спрямовані на практичне застосування цих знань. У практиці багато авторів уживають поняття «науковий» і «технічний» текст як синонімічні, що пояснюється їх тісним взаємозв'язком: технічна документація ґрунтується на результатах наукових досліджень. Проте найпростіший спосіб розмежувати ці поняття – звернутися до етимології: прикметник науковий пов'язаний із сферою «чистої» науки, тоді як технічний відсилає до сфери практичної діяльності, до реалізації знань у технологіях. На цій основі дослідниця доходить висновку, що термін науково-технічний текст є родовим щодо «наукового» й «технічного» текстів і охоплює як теоретичні, так і прикладні дослідження [8, с. 110].

Провідним засобом комунікації у сфері науки й техніки є текст, насамперед письмовий. Хоча обмін інформацією може відбуватися й усно (доповіді, презентації, дискусії), саме письмово зафіксований текст забезпечує збереження, тиражування й уніфікацію знань. У сучасній лінгвістиці текст вважають однією з центральних категорій. Тривалий час найвищою одиницею мовної системи вважалося речення, однак із формуванням лінгвістики тексту в середині ХХ ст. ситуація змінилася: текст почали розглядати як цілісний комунікативний продукт, що виходить за межі окремого речення [27].

Питання визначення терміна текст залишається дискусійним. Т. Матвійчук звертає увагу на те, що універсального й водночас вичерпного визначення не існує й, імовірно, не існуватиме. У своїх працях науковці використовують це поняття або без спеціального тлумачення, або актуалізують у визначенні ту характеристику, яка є ключовою для їхнього дослідження [27].

У довідкових виданнях текст описують як писемний чи усний мовленнєвий масив, що становить послідовність висловлень, пов'язаних смисловими й граматичними зв'язками та об'єднаних спільною тематичною й композиційною організацією [5, с. 704]. В інших джерелах текст визначають як цілісне утворення, єдність змісту й форми [39], як систему комунікативних

елементів, організовану в замкнену ієрархічну смислову структуру, підпорядковану загальній концепції [40, с. 124], або як висловлювання, що складається із сукупності речень і має структурну та змістову завершеність [27]. Узагальнюючи різні підходи, можна стверджувати, що текст найчастіше розглядають як проміжну ланку в процесі комунікації – послідовність висловлень, які утворюють структурно й семантично цілісну єдність.

На тлі науково-технічної революції стало очевидним, що техніка є невід'ємною складовою сучасного життя. Це, своєю чергою, сприяло активному розвитку технічної літератури, у межах якої сформувався специфічний тип тексту – технічний текст. Сучасне розуміння технічного тексту (як оригінального, так і перекладеного) спирається на кілька засадничих ознак. По-перше, він переважно орієнтований на факти й інформацію; по-друге, для нього характерний послідовний, чіткий і точний виклад, що описує певний процес, методику, конструкцію чи спосіб дії; по-третє, тематика таких текстів пов'язана з науковими, технологічними, виробничими, індустріальними знаннями, які мають бути реалізовані в конкретній практиці.

Таким чином, основна мета технічного тексту – навчити адресата виконувати певні дії, користуватися пристроєм чи системою, дотримуватися алгоритму. Технічні тексти можуть передавати як первинну науково-технічну інформацію, здобуту в результаті досліджень, так і вторинну – результат аналітично-синтетичної переробки первинних документів (огляди, реферати, стандарти тощо).

У більшості праць технічний текст розглядається як вид письмового мовлення, в якому мінімізовано стилістичні прийоми та емоційно забарвлену лексику. Це має забезпечити однозначність тлумачення, уникнення неоднозначностей та інтерпретаційних «розривів» [60]. Водночас деякі автори взагалі не приділяють технічним текстам окремої уваги, розчиняючи їх у ширшому полі наукового мовлення.

Е. Дерді визначає технічний текст як тематично, стилістично й семантично організовану, логічно структуровану та завершену одиницю, що вирізняється активним використанням спеціальної термінологічної лексики та складною граматико-синтаксичною будовою; основними сферами її функціонування є науково-технічний та офіційно-діловий стилі [9].

Частина західних дослідників (зокрема Р. Крюгер [58]) наполягає на розмежуванні технічних і спеціальних текстів. На їхню думку, в багатьох сферах людської діяльності функціонує спеціалізована термінологія (наприклад, у праві чи фінансах), однак тексти цих галузей не є технічними у вузькому розумінні, а радше спеціальними або професійними [57]. Розмежувальним критерієм виступає насамперед сфера застосування: технічні тексти пов'язані з практичним використанням спеціальних знань у виробництві, інженерії, технологіях і слугують засобом передавання технічної інформації.

Загалом технічний текст постає як багаторівневий спеціалізований текст, розуміння якого без відповідної підготовки є ускладненим через велику кількість вузькогалузевих термінів. Однак зводити його специфіку лише до термінологічної насиченості було б спрощенням. Поняття «технічний текст» охоплює також низку інших критеріїв: жанрову організацію, структурну побудову, типи логічних зв'язків, характер адресата тощо. Важливо, що технічний текст не може бути довільним вільним переказом: навіть якщо загальний зміст оригіналу передано вірно, відхилення від формулювань, стандартизованих конструкцій чи послідовності викладу може істотно змінити інструктивний зміст. У таких текстах не допускається виражена суб'єктивна оцінка, експресія, емоційна маркованість.

Узагальнюючи різні підходи, доцільно тлумачити технічний текст як операційну одиницю технічної комунікації, що має специфічне мовне оформлення й розрахована на адресата-фахівця певної галузі технічного знання. Вона акумулює фахову інформацію, упорядковує її та забезпечує її відтворюваність.

Функціональне призначення технічних текстів зумовлює їхню роль у комунікації. С. Мойсеєнко вважає, що провідною функцією є інформативна, оскільки автор прагне подати читачеві точні дані, формули, описи, аргументи щодо певного технічного рішення [49; 60]. При цьому технічний текст, як правило, реалізує і аргументативну функцію: він не просто повідомляє факти, а й обґрунтовує їх, вибудовує комплекс логічних доказів, спрямованих на зміну або уточнення уявлень читача про об'єкт. Таким чином, технічний текст можна розглядати як поєднання інформативного та аргументативного мовленнєвих актів.

Окрім того, дослідники звертають увагу на акумулятивну функцію технічних текстів. Спираючись на роботи Р. Кокурека [57], доречно говорити про те, що технічні тексти виступають своєрідним «сховищем» знань, у якому фіксуються результати науково-технічної діяльності, досвід експлуатації, типові помилки та способи їх уникнення. Такі тексти зберігають інформацію, до якої можуть звертатися наступні покоління фахівців.

Поряд із основними функціями технічні тексти мають низку експліцитних і імпліцитних призначень. Вони документують етапи досліджень і розробок, забезпечують фіксацію результатів для подальшої верифікації, створюють підґрунтя для отримання прав на інтелектуальну власність. Через них здійснюється обмін даними й результатами досліджень, формулюються гіпотези та обґрунтовуються теоретичні положення. Окрім суто інформаційної функції, такі тексти сприяють установленню професійних контактів, формуванню спільних проєктів, створенню та підтримці наукових і виробничих мереж.

Беручи до уваги типологію технічних текстів, дослідники зараховують до технічної літератури проектно-конструкторську документацію (комплекс документів, що містять дані, необхідні для розроблення, виготовлення, контролю, експлуатації та ремонту виробу), технологічну документацію (описи технологічних процесів), програмну документацію (матеріали, що

супроводжують розроблення й функціонування програмних продуктів) [17]. К. Бадінські пропонує поділ на чотири групи: звіти; навчальні документи (дисертації, журнальні статті); патенти; інструкції з експлуатації [49].

Узагальнення різних підходів дає змогу сформувати класифікатор, у якому технічні тексти найчастіше репрезентовані патентною та проектною документацією, каталогами обладнання й матеріалів, технічними описами й специфікаціями продукції, інструкціями з монтажу й ремонту, паспортами, формулярами, авторськими свідоцтвами, стандартами, мануалами, розрахунками, кресленнями, інтерфейсами програмного забезпечення й веб-застосунків [17; 51]. Спільними рисами цих документів є об'єктивність, формалізованість, стислий виклад, логічна впорядкованість, чітке позначення взаємозв'язків між елементами [30; 47; 49].

З огляду на належність технічних текстів до науково-технічної літератури, вони успадковують її загальні стилістичні риси. А. Підгорна виокремлює серед них понятійну ясність, предметність тлумачень, лаконічність (компресію речень), точність, об'єктивність, стилістичну доречність [20]. Специфіка мови, велика кількість формул і схем ускладнюють сприйняття тексту навіть для фахівця, тому автор має прагнути максимальної прозорості викладу, не виходячи при цьому за межі стилістичних норм.

Об'єктивний характер викладу – ще одна принципова ознака технічних текстів. Вони мають відображати факти, процеси, властивості об'єктів без суб'єктивних оцінок і емоційних реакцій автора. Автор у цьому випадку виступає не як індивідуальний митець, а як представник професійної спільноти, що ґрунтується на попередніх дослідженнях і виробничому досвіді. Саме тому в більшості технічних текстів спостерігаємо подібні синтаксичні структури, повторювані мовні формули, кліше, стандартизовані фрагменти.

Технічні тексти мають також характерні лексичні й граматичні особливості. На лексичному рівні домінують терміни різних рівнів (загальнонаукові, міжгалузеві, вузькогалузеві), спеціалізована лексика,

професіоналізми, абревіатури, скорочення, неологізми [7; 17; 30]. Досить поширеними є випадки, коли загальноживане слово в межах фахового словосполучення набуває термінологічного значення. Значну роль відіграють також службові слова (прийменники, сполучники, сполучникові прислівники), що позначають логічні зв'язки: причинно-наслідкові, часові, умовні, протиставні тощо [57].

У граматичному плані для технічних текстів типові: переважання іменникових конструкцій (номіналізація), активне вживання пасивного стану, складних і складнопідрядних речень, безособових і неозначено-особових конструкцій, прямий порядок слів, багатоконпонентні означальні групи [6; 48]. Це зумовлено тим, що в центрі оповіді – не діяч, а об'єкт чи процес, тому увага зміщується від суб'єкта до самого змісту повідомлення.

Технічні тексти часто поєднують вербальний і невербальний компоненти: вони містять схеми, графіки, креслення, таблиці, формули, умовні позначення, одиниці вимірювання [51; 33]. Така мультимодальність сприяє точнішій передачі інформації, оскільки складні відношення й параметри легше відобразити схемою чи формулою, ніж довгим вербальним описом.

Порівняння українських та англійських технічних текстів показує, що за загальними ознаками вони багато в чому подібні: об'єктивність, точність, логічність викладу, термінологічна насиченість. Водночас, як слушно зазначає Н. Іщенко, між ними існують помітні граматичні розбіжності, пов'язані з особливостями будови кожної мови, нормами та традиціями писемного фахового мовлення [15]. Це стосується, зокрема, типових синтаксичних моделей, побудови атрибутивних конструкцій, засобів вираження пасивності й модальності, уживання артиклів, структурування абревіатур.

Отже, у межах цього підрозділу було з'ясовано, що функційно-стилістична специфіка технічного тексту визначається його місцем у системі функціональних стилів та особливостями технічної комунікації. Визначення функціонального стилю, попри різні підходи дослідників, збігаються в тому, що

це історично сформована підсистема літературної мови, яка характеризується стабільним добором мовних засобів, зумовлених метою, ситуацією й умовами спілкування. Основними ознаками функціональних стилів є ситуативність, вибірковість, закономірність використання мовних одиниць та наявність типових жанрових форм.

Технічний текст як різновид науково-технічної комунікації має власне загальне визначення: це логічно впорядковане, тематично та семантично цілісне висловлення, орієнтоване на точне подання спеціалізованої інформації та її практичне застосування. Він постає як операційна одиниця технічного дискурсу, що інтегрує знання, узагальнює досвід і забезпечує його відтворюваність. Технічні тексти виконують інформативну, аргументативну й акумулятивну функції, документують результати науково-технічної діяльності та регламентують практичні дії адресата.

Основні ознаки технічного тексту охоплюють об'єктивність та логічність викладу, відсутність емоційності, високий рівень точності у фактичному, стилістичному й технічному вимірах, значну термінологічну насиченість, формалізованість структури, переважання іменникових конструкцій, пасивних і безособових форм, а також мультимодальність, що виявляється у поєднанні вербальних і невербальних компонентів. Ці характеристики реалізуються відповідно до провідних принципів побудови технічного тексту – прозорості змісту й недвозначності формулювань, дотримання жанрових та стилістичних норм науково-технічного стилю, структурної впорядкованості та орієнтації на практичну мету повідомлення. У сукупності такі риси формують специфічний тип фахового мовлення, де мовні засоби підпорядковані завданню точного, уніфікованого та доступного подання спеціалізованої інформації. Саме завдяки цьому технічні тексти відіграють ключову роль у сучасних технічних галузях, зокрема у сфері військової техніки, що зумовлює актуальність подальшого аналізу їхніх лінгвістичних особливостей і дослідження особливостей їхнього перекладу.

1.2. Інструкції до військової техніки як вид технічних текстів

Інструкція у сучасній лінгвістичній та методичній літературі визначається як особливий різновид регламентованих текстів, у яких подається впорядкований опис дій, необхідних для виконання певної операції або процесу. У працях О. Левченко підкреслюється, що інструкція належить до нормативних документів, що регулюють спеціальні види діяльності, а тому відзначається підвищеною точністю та стислою формою викладу [21]. Сучасні лінгвісти трактують інструкцію як “алгоритмізований текст”, сенс якого полягає у покроковому поясненні дій користувача, а не в описі самого об’єкта чи явища [29]. Відповідно, інструкція функціонує в межах інструктивного різновиду функціонального стилю, де головною комунікативною метою є організація процесу виконання дії.

Основне призначення інструкції полягає в забезпеченні правильного, безпечного та стандартизованого виконання певної діяльності. Т. Матвійчук наголошує, що такі тексти виконують роль передачі знань і водночас убезпечують адресата від помилок шляхом формулювання чітких, однозначних правил [27]. Інструкції широко використовуються у технічній, медичній, виробничій, адміністративній та освітній сферах, забезпечуючи комунікативний зв’язок між розробником та виконавцем. У дослідженні Л. Мацько та Л. Кацавець зазначається, що інструкція виконує також навчальну й контролюючу функції, оскільки сприяє формуванню професійних навичок і дозволяє нормувати діяльність користувача [28]. Відтак інструкція не лише інформує, а й формує поведінкову модель, орієнтовану на мінімізацію ризиків і забезпечення ефективності.

У лінгвістичних дослідженнях інструктивних текстів наголошується на їхніх комунікативних особливостях. Ю. Колос визначає ключовими ознаками

інструкції: директивність, алгоритмічність, точність, економність мовлення та наявність чіткої субординації між елементами тексту [18]. Інструктивні тексти, на думку дослідниці, завжди орієнтовані на результат, а тому в них відсутні емоційність, оцінність чи описовість, що притаманно іншим типам авторського мовлення. Кожен фрагмент інструкції виконує практичну функцію: передає дію, уточнює її умови, визначає порядок операцій або попереджає про можливі ризики

Структура інструкції характеризується формалізованістю та стандартизованістю. У матеріалах А. Підгорної зазначається, що типовий інструктивний текст містить: визначення мети документа, перелік необхідного обладнання чи засобів, опис підготовчих дій, покрокову інструкцію, правила безпеки, попередження, а також додаткові примітки [20]. О. Левченко вважає, що в інструкціях особливо важливою є візуальна організація – нумерація, марковані списки, виділення попереджень – оскільки це полегшує обробку інформації та забезпечує уникнення помилок [21].

Функції інструкції є багатокomпонентними. Окрім інформаційної, інструкція реалізує регулятивну функцію, встановлюючи модель поведінки адресата; навчальну – формує навички правильної експлуатації об'єкта або виконання процесу; стандартизаційну – забезпечує уніфікований підхід до діяльності; та превентивну – попереджає порушення технологічних або правових норм. У роботах Т. Симоненко та співавторів наголошується, що інструкція також має безпекову функцію, оскільки формулює параметри безпечного виконання дій і запобігає аварійним ситуаціям [34].

У наукових працях з технічної комунікації неодноразово підкреслюється, що інструкція займає ключове місце серед технічних текстів завдяки своїй здатності забезпечувати безпечно, точно та ефективно виконання дій. Х. Чайковська зазначає, що інструкція технічного спрямування є особливою формою тексту, у якій найбільше проявляється залежність змісту від технологічних процесів, оскільки кожна операція повинна бути описана так,

щоб користувач міг її відтворити без ризику помилки [43]. Авторка підкреслює, що інструкції у технічній сфері будуються за принципом “дія – умова – результат”, що забезпечує логічну структурування тексту та однозначність його інтерпретації.

У сучасних українських дослідженнях, присвячених інструктивним текстам, також підкреслюється їхня нормативність і організуюча функція. Е. Нікітенко у своїх напрацюваннях зазначає, що інструктивний текст – це комунікативний механізм передання операційних знань, який має риси правового, технічного й нормативного документа [29]. Авторка виділяє такі домінуючі характеристики: чіткість структурної організації, алгоритмічність, динамічність дії та відсутність описових компонентів. Інструкція – це текст, який не лише повідомляє, а й регулює, керує, зобов’язує.

Також Е. Нікітенко наголошує, що основою інструкції є алгоритм, який повинен бути відображений у структурі тексту, тому композиційна організація інструкції має ієрархічний характер: загальні вимоги, підготовчі операції, основна процедура, завершальні дії [29]. Х. Чайковська доповнює це твердження, зазначаючи, що технічні інструкції, завжди функціонують у межах технологічного процесу, тому текст має безпосередньо відтворювати реальну логіку операції, що відрізняє інструкції від будь-яких інших нормативних жанрів [43].

Дослідники інструктивних текстів підкреслюють необхідність суворої оптимізації синтаксису. За спостереженнями М. Говде, інструктивний дискурс ґрунтується на простих і середньої складності реченнях, які зберігають чітку предикативність і не допускають двозначності [54]. Дієслова мають переважно імперативну або інфінітивну форму (Turn on, Remove, Install), а домінуючою моделлю речення є коротка директива з точно вказаним об’єктом дії. Інколи інструкції допускають використання пасивних конструкцій, проте лише у випадках, коли дія важливіша за виконавця, що характерно для військових операцій.

Особливого значення інструкції набувають у військовій сфері, де точність виконання процедур безпосередньо пов'язана з безпекою, ефективністю та успішністю виконання бойових завдань. Військова техніка характеризується високим ступенем складності, багатокomпонентністю механізмів та великою кількістю операцій, які повинен виконувати оператор, тому інструкції до неї потребують максимальної структурної чіткості та лінгвістичної однозначності. На це звертає увагу Л. Чен у спеціальному корпусному дослідженні військових інструкцій США, де було встановлено, що такі тексти мають підвищений рівень когнітивного навантаження та складну спеціалізовану термінологію, що вимагає особливої оптимізації мовного оформлення [50]. Військові інструкції повинні задовольняти два критерії: технічну точність і лінгвістичну доступність, що не завжди співпадає природним чином і тому потребує спеціальних методів моделювання тексту.

Серед міжнародних досліджень важливе місце посідає стаття Дж. Ніффін, присвячена читабельності військових технічних мануалів та вимогам стандарту MIL-M-38784A, який регламентує структуру, форму, способи подачі та мовне оформлення військових інструкцій [56]. Автор наголошує, що читабельність військових інструкцій – це не стилістичний аспект, а питання безпеки: неправильне розуміння інструкції може призвести до збоїв у технічній системі, аварій або втрати боєздатності. У межах стандарту MIL-M-38784A визначаються вимоги до шрифтів, логіки поділу на розділи, форматування, способів виділення командних конструкцій, а також порядок використання попереджувальних та заборонних маркерів (WARNING, CAUTION, NOTE). Саме завдяки цьому військові інструкції США мають дуже схожу та передбачувану структуру незалежно від типу техніки.

Додатковим аспектом, який відрізняє інструкції військового призначення від більшості цивільних технічних текстів, є їхня полікодовість, тобто поєднання вербальних та невербальних елементів. Полікодовість стала невід'ємною рисою сучасних інструкцій, включно з військовими. С. Чемеркін

описує інструкції як багаторівневі тексти, у яких інформація подається одночасно у вербальному, цифровому та графічному вигляді: таблиці, діаграми, схеми механізмів, піктограми, сигнальна графіка тощо [44]. Полікодовість значно підвищує функціональність інструкцій, оскільки дозволяє скорочувати час пошуку потрібної інформації, швидше сприймати візуальні моделі дії та уникати помилок при здійсненні операцій.

Важливим параметром інструкцій військового призначення є їхня висока стандартизованість, що проявляється як у мовному оформленні, так і в композиційній організації тексту. На відміну від інших технічних жанрів, інструкція не допускає довільності вибору мовних засобів: формулювання повинні бути максимально уніфіковані, скорочення – стандартизовані, а термінологія – віднесена до певної галузевої системи понять. Військові інструкції США, НАТО та інших країн здебільшого використовують єдині принципи опису операцій, що передбачено міжнародними вимогами до військової технічної документації. Це підтверджують результати корпусного аналізу Л. Чен, який підкреслює, що інструкції військового призначення відзначаються надзвичайно стабільною структурою, у якій послідовно повторюються інваріантні частини: опис системи, функціонування, процедури безпеки, експлуатаційні кроки, усунення несправностей [50]. Ця структурна передбачуваність важлива не лише для зручності користувача, а й для підтримання єдиного стандарту у військовому середовищі, де швидкість доступу до інформації має критичне значення.

До характерних структурних компонентів військових інструкцій належать блоки попереджень (WARNING), застережень (CAUTION) і приміток (NOTE), які у стандартах США подавалися у строго визначеному формі ще починаючи з вимог MIL-M-38784A. У статті Дж. Ніффін детально описано систему маркування небезпечних ситуацій та її комунікативне призначення: попередження мають бути оформлені чітко, візуально виділені, подані до опису дії і містити коротке пояснення потенційних наслідків у разі недотримання

інструкцій [56]. Таке поєднання тексту та графічного виділення підсилює перлокутивний ефект інструкції, забезпечуючи не лише передачу інформації, а й контроль поведінки оператора.

Особливе місце в інструкціях військового призначення займає термінологія. Військові мануали сповнені галузевих термінів, акронімів та скорочень, які нерідко становлять окрему систему знаків, зрозумілу лише в межах військового дискурсу. Акронімізація є універсальним способом ущільнення інформації у військових текстах, адже вона забезпечує швидке кодування складних понять, дозволяє уникати надмірної довжини інструкцій та підвищує оперативність комунікації [63]. Проте автори також зазначають, що надмірне використання скорочень створює бар'єри для користувачів без достатньої фахової підготовки, тому інструкції військового призначення вимагають обов'язкового введення окремих блоків з розшифруванням скорочень (Acronyms and Abbreviations List).

У дослідженнях стилістичних і перекладознавчих аспектів технічних та військових текстів підкреслюється, що одним із найскладніших завдань для укладачів інструкцій є досягнення балансу між точністю та зрозумілістю. Військові інструкції через свою складність та високий ступінь термінологічного насичення часто стають малодоступними для користувачів, які не мають належного рівня мовної компетенції [60]. Саме тому однією з вимог сучасної стандартизації є адаптація текстів до можливостей читача шляхом спрощення синтаксичних конструкцій, зменшення кількості складнопідрядних речень, уникнення зайвих номіналізацій та введення чітких інструктивних блоків.

Дослідження Л. Чен і показує, що інструкції для військових систем – це тексти, які потребують вищого, ніж середній, рівня технічної підготовки [50]. Саме тому в них прагнуть мінімізувати стилістичну варіативність і максимально уніфікувати мовні моделі. Такий підхід забезпечує передбачуваність тексту, що знижує когнітивне навантаження на читача під час сприйняття складної інформації. Окрім того, у військових інструкціях широко

застосовуються спеціальні маркери, які виконують сигнальну функцію (WARNING, CAUTION, NOTE), що підсилює контроль над поведінкою користувача.

У дослідженнях технічного письма С. Ісані наголошує, що інструкції належать до контекстно залежних жанрів: зміст і форма документа визначаються не лише характеристиками пристрою, а й умовами використання [55]. У військовій сфері це проявляється особливо яскраво, оскільки інструкції часто розраховані на роботу в стресових, польових або бойових умовах. Тому інструкція має відповідати не лише мовним, а й ергономічним вимогам: містити мінімум зайвого тексту, максимально використовувати інфографіку, забезпечувати чіткий поділ на етапи та включати алгоритмічні схеми. Саме через це військові мануали зазвичай помітно відрізняються від цивільних технічних інструкцій, які дозволяють більш розгорнуті пояснення та деталізовані коментарі.

Цінним напрямом досліджень військових інструкцій є аналіз лінгвістичної складності та доступності, проведений у роботі Л. Чен. Він встановив, що військові інструктивні тексти характеризуються підвищеною концентрацією термінів, великою кількістю акронімів, номіналізацій та техніко-операційних дієслів, таких як engage, secure, assemble, depressurize, detach [50]. Така лексика є необхідною для точності інструкції, проте створює труднощі для читачів, які не володіють відповідною підготовкою. У дослідженні наводиться висновок, що оптимізація військових інструкцій можлива за рахунок адаптації синтаксису, розширення термінологічних глосаріїв та впровадження комбінованих текстово-візуальних моделей.

Окрім лінгвістичних і композиційних особливостей, інструкції військового призначення мають власний комунікативний статус, який визначається їхнім функціональним призначенням. Як зазначає Ю. Колос, інструкції слугують інструментом міжособистісної та технічної взаємодії між автором і користувачем, навіть якщо автор є інженерною групою, а користувач

– оператором техніки [18]. У цьому мовному жанрі важлива не лише передача інформації, але й встановлення певних обов'язкових ролей: автор (інженер, конструктор, технічний експерт) визначає модель поведінки, а користувач має безумовно її реалізувати. Звідси – чітка директивність і відсутність варіативності виконання.

На рівні комунікації інструкції до військової техніки виконують одночасно кілька функцій:

1. Інформаційну – передають необхідні технічні знання про об'єкт.
2. Регулятивну – задають чіткий порядок виконання дій.
3. Операційну – визначають алгоритм використання техніки.
4. Безпекову – попереджають про ризики та небезпеки, що підтверджено стандартами MIL-M-38784A [56].
5. Когнітивну – організовують сприйняття складної інформації.
6. Ергономічну – забезпечують зручність та швидкість користування текстом.

Такий функціональний комплекс зумовлює використання інструкцій не лише як документації, а як інструмента управління діяльністю, що особливо важливо у військовій сфері, де якість виконання операції безпосередньо залежить від точності інструкції.

Отже, у підрозділі 1.2 встановлено, що інструкції до військової техніки являють собою специфічний і високоспеціалізований різновид технічних текстів, покликаний забезпечувати правильне, безпечне та стандартизоване виконання операцій. Інструкція постає як алгоритмізований, регламентований текст інструктивного типу, у якому домінує опис послідовних операцій, а не характеристика об'єкта. У військовій сфері цей жанр набуває особливої ваги, оскільки точність і однозначність інструкцій безпосередньо пов'язані з ефективністю експлуатації техніки та безпекою особового складу.

До провідних ознак інструкцій до військової техніки належать директивність і алгоритмічність викладу, що забезпечують чітку орієнтацію на

результат; висока формалізованість і стандартизованість структури, яка передбачає послідовне подання етапів виконання операції; термінологічна насиченість та активне використання акронімів; імперативний характер мовлення з переважанням простих і середньої складності речень; полікодовість, що поєднує вербальний текст із таблицями, схемами й графічними маркерами; а також обов'язкова наявність попереджувальних і застережних блоків (WARNING, CAUTION, NOTE), які виконують критично важливу безпекову й регулятивну функції.

Функціонально інструкції до військової техніки поєднують інформаційну, регулятивну, операційну, безпекову, когнітивну й ергономічну функції, виступаючи не лише засобом передачі фахових знань, а й інструментом управління діями користувача. Їхня висока стандартизованість, уніфікація мовних моделей і композиційна передбачуваність знижують когнітивне навантаження, забезпечують швидкий доступ до критично важливої інформації та мінімізують ризик помилки в умовах стресу чи бойової обстановки. Сукупність цих характеристик визначає інструкції військового призначення як ключовий жанр військово-технічної комунікації та формує концептуальне підґрунтя для подальшого аналізу їхньої термінологічної системи й класифікації фахових термінів.

1.3. Військові терміни як лінгвістична складова інструкцій до військової техніки

Вперше слово «термін» було зафіксоване в Німеччині у 1876 році, і відтоді воно залишається темою активних дискусій та різних інтерпретацій. У сучасній термінології все ще спостерігається певна нечіткість у визначенні цього поняття, попри численні спроби дослідників надати йому точну дефініцію. Така ситуація пояснюється тим, що термін є об'єктом дослідження багатьох наук – логіки, лінгвістики, термінології та інших. Кожна з них

розглядає термін крізь призму власних наукових завдань, виділяючи ті ознаки, які вважає найважливішими. Через цю міждисциплінарність підходи до тлумачення й визначення терміна істотно відрізняються, що ускладнює формування єдиного універсального визначення [10; 33; 59]

Деякі лінгвісти вважають, що будь-яке слово може набувати статусу терміна, адже терміни не становлять окремої лексичної групи, а лише виконують спеціальну функцію в певному мовному контексті. Інші дослідники дотримуються думки, що терміном є іменник або словосполучення з іменником, яке використовується для точного позначення професійних понять. Однак із цим твердженням важко повністю погодитися, адже, наприклад, у музичній термінології трапляються терміни, виражені не лише іменниками, а й прислівниками – такими як *легато*, *адажіо* тощо [35; 39].

Професорка Марі-Клод Льомм визначає термін як слово або словосполучення, що використовується для вираження певного поняття, яке увійшло до конкретної сфери діяльності та функціонує відповідно до її умов [59].

На думку А. Загнітка, термін є основною формою наукового мислення, що представлена однозначними словами з провідною номінативною функцією, зміст яких відображає відповідне поняття. Учений також підкреслює, що термін – це елемент історично сформованої термінологічної системи, який виражає поняття та його місце серед інших понять, може бути словом або словосполученням, використовується у професійному спілкуванні та входить до лексичного складу мови, дотримуючись її загальних закономірностей [12; 24].

Великий тлумачний словник сучасної української мови та Літературознавчий словник-довідник подають визначення терміна як слова або словосполучення, яке точно називає спеціальне поняття в певній галузі знань [5; 39].

Термін (від лат. *terminus* – межа, кордон, кінець) – це слово або словосполучення, яке використовується для позначення поняття, що належить до певної сфери науки, культури, техніки, мистецтва чи суспільно-політичного життя [40].

Узагальнивши вищезазначені підходи до трактування поняття, можна подати робоче визначення терміна – номінативна мовна одиниця, що належить до певної терміносистеми та використовується для точного позначення конкретного поняття, об'єкта, явища чи процесу. Термін характеризується такими ознаками, як системність, точність, однозначність і наявність чіткої дефініції.

Однією з ключових рис терміна є його здатність точно й повно відобразити сутність поняття, яке він позначає, адже неточність у вживанні терміна може спричинити непорозуміння між фахівцями. Термін має використовуватись однозначно в межах певної класифікаційної системи й не просто існує у мові, а є елементом конкретної термінологічної системи, у межах якої він набуває чіткої визначеності.

Крім того, кожен науковий термін має власну дефініцію, що окреслює його межі та визначає зв'язки з певним поняттям. Саме завдяки дефініції уточнюється зміст терміна, що забезпечує його зрозумілість і точність у межах відповідної галузі знань [10].

Терміну властиві такі основні функції:

- номінативна (репрезентативна) – забезпечує називання спеціалізованих понять, явищ, об'єктів, ознак і відношень;
- сигніфікативна (семасіологічна) – дає змогу відобразити характерні риси та змістове наповнення певного класу предметів;
- комунікативна (інформаційна, навчальна, пізнавальна) – виконує роль передавача професійних знань і смислової інформації, а також передбачає зворотний зв'язок із адресатом;

- когнітивна (гносеологічна) – поєднує мисленнєві процеси з процесом пізнання навколишньої дійсності;
- прагматична – встановлює зв'язок мовного знака з учасниками комунікації, з урахуванням ситуації, сфери та мети спілкування, і може передавати емоційне ставлення мовця;
- евристична – сприяє відкриттю нових знань та істин;
- компресійна – забезпечує стисле, концентроване вираження професійної інформації. [10; 33]

Військова сфера також має свою систему термінів. Під військовим терміном розуміється стандартна лексична і синтаксична одиниця, яка нейтрально позначає загальновійськове або спеціалізоване військово-технічне поняття. Ці терміни є закріпленими в межах військової сфери та використовуються у національній мові [32].

Українська військова термінологія має глибокі історичні корені, які сягають часів Київської Русі та Козацької доби (стрілець, осавул, обоз, сотник). У ХХ столітті на неї вплинули російська та німецька терміносистеми. Як зазначає І. Литовченко, радянський період спричинив русифікацію термінів, однак після 1991 року почався процес повернення питомих назв і створення нових – адаптованих до сучасних реалій (кібероборона, безпілотник, протидроновий комплекс). Сьогодні українська військова терміносистема активно розвивається під впливом англійської, що пов'язано з інтеграцією у міжнародні оборонні структури [22; 24].

Сучасна військова термінологія є динамічною системою, яка постійно змінюється під впливом різних чинників. Зокрема, це пов'язано з поступовим виходом із ужитку окремих слів, зміною їхніх значень, а також появою нових термінів, що виникають у результаті реформування Збройних сил, створення нових видів військової техніки й озброєння, розвитку стратегій ведення бойових дій та інших процесів. Усе це зумовлює необхідність постійного

дослідження військової термінології та формування нових лексичних одиниць для позначення явищ, що з'являються в сучасній військовій практиці [24; 38].

Після проголошення незалежності України та створення власних Збройних сил виникла нагальна потреба у формуванні й розвитку військової термінології українською мовою. На сучасному етапі, у зв'язку з повномасштабною агресією РФ, та окупацією частини українських територій, питання створення та вдосконалення національної військової термінології набуло особливої актуальності. Цей процес має важливе значення в умовах переходу Збройних сил України на стандарти НАТО, зокрема при заміні радянських зразків озброєння, техніки та спорядження на сучасні високотехнологічні аналоги.

У розумінні військового терміна Р. Стацюк спирається на лінгвістичну концепцію термінів, визначаючи їх як слова або словосполучення спеціалізованої мови, створені чи використані для точного позначення специфічних понять і об'єктів у межах певної галузі знань. Такі терміни відрізняються від загальноживаної лексики чітко окресленим значенням і специфічним відображенням понять. Військові терміни, зокрема, не лише називають певне поняття, а й уточнюють його зміст, відмежовуючи від схожих понять, що використовуються в суміжних сферах знань [35].

Натомість І. Купіна розглядає поняття військового терміна з позиції перекладознавства, акцентуючи увагу на особливостях його вживання у військових текстах. На думку дослідника, термін відзначається здатністю логічно й точно передавати об'єкти, явища, властивості, взаємозв'язки та процеси, характерні для певної спеціалізованої сфери. У загальному розумінні вчений трактує термін як слово або словосполучення, що позначає конкретне поняття в межах системи знань певної галузі науки чи техніки [19].

Особливу увагу на функціональну специфіку військової термінології звертає Н. Туровська. Вона трактує військовий термін як комплексну одиницю,

де форма невіддільна від функції, а перекладач має відтворювати не лише зміст, а й комунікативну роль [38].

У своїй праці О. Кіндрись підкреслює, що військова термінологія виконує функцію уніфікації мовлення в межах армійської системи, виступаючи своєрідним мовним стандартом. На думку дослідниці, військові терміни не лише позначають об'єкти та явища, а й формують когнітивну основу сприйняття реальності, у межах якої функціонує військовослужбовець, тобто стають засобом мислення у сфері військової діяльності [16].

Н. Акульшина звертає увагу на динамічність терміносистеми: поява нових видів озброєння, технологій і тактичних концепцій зумовлює постійне оновлення словникового складу. Авторка підкреслює, що термін є відображенням когнітивної діяльності суспільства, зокрема процесу концептуалізації реалій військової практики. Військовий термін, на її думку, є результатом когнітивного моделювання, у якому вербалізуються поняття з досвіду бойових дій, технічних характеристик або командно-організаційних процесів. Такий підхід дає змогу розглядати військову терміносистему не лише як лінгвістичне явище, а як когнітивно-комунікативну структуру, що відображає спосіб мислення військової спільноти [1].

Основними рисами військових термінів є наявність чіткої дефініції, системність, однозначність, стилістична нейтральність і високий рівень інформативності. Усі ці властивості проявляються лише в межах терміносистеми, адже поза нею термін поступово втрачає свої визначальні ознаки, набуваючи рис загальноживаної лексики [32].

Військові терміни формуються за допомогою типових для англійської мови способів словотворення. Морфологічні способи охоплюють:

- a) афіксацію – утворення слів за допомогою префіксів або суфіксів (missileer, rocketeer);
- b) словоскладання – поєднання двох чи більше основ (countdown, target-seeking);

c) конверсію – перехід слів із однієї частини мови в іншу без зміни форми (to officer, to mortar);

d) абрєвіацію – скорочення слів або словосполучень (copter, ROAD).

Лексико-семантичні способи включають:

a) перенесення значення (Diesel, Pentagon);

b) зміну смислу вже існуючих слів (acquisition);

c) розширення значення (to land);

d) звуження значення (cruiser);

e) запозичення з інших галузей науки або мов (bunker, Blitzkrieg) [17; 63].

Для опису військової термінології важливо враховувати її внутрішню організацію, тобто структуру терміна як мовної одиниці. Під структурним типом військового терміна в роботі розуміємо модель його будови – сукупність взаємопов'язаних компонентів, що забезпечують стабільність змісту та впізнаваність форми навіть за умов певних граматичних або контекстуальних модифікацій. Військова терміносистема охоплює низку структурних моделей, серед яких найпростішими є однословні найменування типу міна, танк, атака, командир, диверсія, бандаж, ротація, блокування, які становлять базовий шар фахової лексики [19].

Однак значна частина військових найменувань постає внаслідок синтаксичного способу творення, що є одним із найпродуктивніших у галузі. У таких випадках терміни оформлені у вигляді словосполучень, що дає змогу точніше конкретизувати об'єкт або явище, підсилює семантичну визначеність і деталізує спеціальні ознаки поняття. Власне, формування багатоконпонентних терміносполучень сприяє уточненню значення та дозволяє відтворити складні фахові концепти через комбінування кількох лексичних елементів.

За кількісним складом виокремлюються дво-, три-, чотири- й багатоконпонентні терміни. Найчастотнішими в сучасній військовій терміносистемі є двоконпонентні утворення. Вони здебільшого реалізуються у двох синтаксичних моделях: прикметник + іменник (наприклад: спеціальна

підготовка, бойовий актив, військовий ланцюжок, оборонні рубежі, стрімка атака, тактична стратегія) та іменник + іменник, переважно у формі керування (батальйон міношукачів, пост охорони, система вогню, пункт збору, оборона України). Такі моделі забезпечують компактність подачі інформації й водночас дозволяють зберігати достатню змістову насиченість.

Трикомпонентні терміни виявляють більшу структурну різноманітність. Серед поширених моделей можна назвати такі: іменник + іменник + іменник (ділянка оборони полку), прикметник + іменник + іменник (батальйонний пункт водопостачання, моральне виховання військовослужбовців), іменник + прикметник + іменник (група штурмового нападу), прикметник + прикметник + іменник (реактивна залпова система), прикметник + дієприкметник + іменник (диверсійна розвідувальна група, індивідуальний перев'язувальний пакет), іменник + дієприкметник + іменник (доза іонізованого випромінення). Завдяки таким комбінаціям терміни передають багатоступеневу фахову інформацію, не втрачаючи структурної цілісності.

Чотирикомпонентні конструкції є менш частими, проте також виконують важливі номінативні функції. Серед них фіксуються моделі: прикметник + іменник + іменник + іменник (вибуховий спосіб пророблення проходів), прикметник + іменник + прикметник + іменник (широкомасштабне вторгнення російських військ), іменник + прикметник + прикметник + іменник (взвод важких механізованих мостів), іменник + іменник + прикметник + іменник (засоби тралення неконтактних мін), іменник + прикметник + іменник + іменник (коефіцієнт корисної дії вибуху). Такі конструкції поєднують у межах одного терміна характеристику об'єкта, його видову ознаку, функціональне призначення та спеціалізовані параметри.

Багатокомпонентні терміни представлено ще складнішими структурними моделями, наприклад: прикметник + іменник + іменник + прикметник + іменник (збройна агресія з боку російської федерації) чи прикметник + іменник + дієприкметник + прикметник + іменник (збірний пункт пошкоджених

інженерних машин). Подібні одиниці зазвичай позначають складні явища, організаційні структури або довгі офіційні найменування, що потребують максимальної точності [19; 24].

Загалом синтаксичний спосіб виявляється одним із найефективніших механізмів творення військової термінології. Аналітичні терміни різних рівнів складності формуються як єдині семантично та структурно цілісні одиниці, а найбільш активно функціонують дво-, три- та чотирикомпонентні структури. Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз того, як такі термінологічні моделі реалізуються у військовій публіцистиці, художніх текстах та документах, створених у період повномасштабної війни.

Військові терміни відіграють надзвичайно важливу роль у сфері військової діяльності, адже вони виконують низку ключових функцій:

- забезпечують єдине розуміння військових понять. Завдяки усталеній термінології військовослужбовці різних країн і родів військ можуть чітко розуміти один одного, що сприяє узгодженості дій;
- сприяють ефективному управлінню військами. Використання точних військових термінів у наказах, розпорядженнях і службових документах забезпечує однозначність формулювань і підвищує оперативність управління;
- є важливим елементом підготовки військовослужбовців. Засвоєння військової термінології є необхідною умовою професійної комунікації та якісного виконання службових завдань;
- сприяють розвитку військової науки. Військові терміни використовуються для опису, класифікації та аналізу військових явищ, що забезпечує формування наукового апарату галузі та сприяє її подальшому розвитку [34].

Узагальнюючи, можна зазначити, що військовий термін – це слово або словосполучення, яке точно позначає конкретне поняття, пов'язане з військовою справою.

Отже, термін як мовна одиниця є невід'ємною складовою наукової комунікації, адже забезпечує точність, однозначність і системність у передаванні знань. У різних галузях науки та техніки терміни набувають специфічного змісту, формуючи власні терміносистеми. Особливе місце серед них займають військові терміни, які слугують не лише засобом позначення понять, а й важливим інструментом професійної взаємодії, управління та розвитку військової науки. Вони вирізняються високою інформативністю, логічною структурованістю та стилістичною нейтральністю, що забезпечує ефективне функціонування у військовій сфері та сприяє єдності термінологічного простору.

З огляду на важливість точності у військовій комунікації, класифікація термінів виступає необхідною умовою для забезпечення їхнього правильного використання та однозначного тлумачення.

Класифікація термінів у сучасному мовознавстві посідає ключове місце в термінологічних дослідженнях, адже саме вона визначає логічну організацію терміносистем, характер взаємозв'язків між поняттями та принципи їх впорядкування. У військовій термінології питання класифікації набуває особливої ваги, оскільки будь-яка неточність або варіативність у значенні може спричинити помилки у тлумаченні спеціалізованих документів, наказів чи доктринальних положень. Її роль у військовій сфері є визначальною, бо саме через систематизацію лексичних одиниць можна виявити структуру та закономірності побудови військової термінології, що дозволяє краще зрозуміти її природу та функції. Традиційний підхід до дослідження військової лексики за допомогою класифікації ґрунтується на основних ознаках термінів – їхньому змістовому наповненні, структурі, функціональних характеристиках та інших мовних властивостях [33; 35].

Військова термінологія становить особливий пласт лексики, адже вона використовується для опису структури та організації збройних сил, оперативно-тактичних дій, а також різновидів озброєння. Як зазначає І. Литовченко,

впровадження досягнень науково-технічного прогресу зумовило суттєвий прорив у розвитку військової техніки та засобів ведення бою, який можна охарактеризувати як військово-технічну революцію [22; 24].

Л. Симоненко вказує, що лінгвістичні класифікації термінів ґрунтуються на характеристиках термінологічних одиниць мови. Вона виокремлює кілька основних підходів:

1. Класифікацію за семантичним змістом – описує змістові відтінки термінів. Залежно від цього розрізняють однозначні терміни (моносемічні), які мають лише одне чітке значення - «танк», та багатозначні (полісемічні), що можуть інтерпретуватися по-різному залежно від контексту – «стріла».

2. Класифікацію за сферою використання – передбачає поділ термінів відповідно до галузі їх використання. Виокремлюють універсальні терміни, що функціонують у кількох сферах, - «комп'ютер»; унікальні, властиві окремій галузі, - «амфібійний» у військово-технічному контексті; та концептуально-авторські, створені конкретним дослідником або в межах певної теорії.

3. Класифікацію, побудовану на історико-лексикологічних засадах – бере до уваги розвиток термінів у часі. До цієї групи належать архаїзми – застарілі слова чи вирази: «страждалище» замість «лікарня», та неологізми – нові мовні одиниці, що з'явилися нещодавно, - «кібербезпека» [33].

Водночас інші дослідники розглядають семантичну класифікацію не лише крізь призму полісемії, а й у контексті функціонування термінів у професійному мовленні, акцентуючи на їх зв'язку з конкретною сферою діяльності.

Одним із ключових напрямів упорядкування термінологічних одиниць є семантична класифікація, яка передбачає поділ термінів залежно від характеру їхнього значення та рівня спеціалізації. Її застосування дозволяє з'ясувати, наскільки термін пов'язаний із професійною сферою та чи має відповідник у загальноживаній мові. Такий підхід докладно обґрунтовано у працях Л.

Симоненко, яка підкреслює, що саме семантична структура терміна визначає його місце та функції в межах терміносистеми [33].

У межах семантичної класифікації військової термінології традиційно виокремлюють такі групи термінів: спеціалізовані терміни; професіоналізми; жаргонізми. Спеціалізовані терміни становлять ядро терміносистеми та позначають спеціалізовані поняття з чітко визначеною дефініцією, закріпленою в офіційних документах, стандартах НАТО або національних глосаріях (ballistic missile, combat readiness, reconnaissance operation).

Професіоналізми вживаються у фаховому середовищі, але не завжди мають статус унормованих одиниць і можуть не фіксуватися у стандартизованих джерелах: карусель – спосіб ведення артилерійського вогню; пташка – безпілотний літальний апарат.

Жаргонізми належать до розмовної або напівофіційної лексики військових підрозділів, відзначаються емоційністю, образністю й не мають термінологічної стабільності: grunt – піхотинець; bird – літак; bang-bang – стрілецька зброя [37].

Варто зазначити, що окремі дослідники розглядають військову лексику не лише з позиції семантичної системності, а й з урахуванням її функціонування в живому мовленні військовослужбовців, де виокремлюють жаргонізми та просторічні елементи

Н. Рябокінь пропонує власний підхід до розуміння військової термінології, розглядаючи її як систему одиниць, що формуються в середовищі військовослужбовців і здебільшого належать до розмовної або сленгової лексики. Більшість таких одиниць функціонує в усному мовленні й лише іноді фіксується в письмових джерелах. Переважно це лексико-фразеологічні утворення, які можна віднести до військового сленгу. У межах цієї групи розрізняють два основні різновиди:

- жаргонізми: англійське orcs, німецьке Orks, іспанське orcos – «орки» (зневажливе позначення російських військ); англійське cotton,

німецьке Baumwolle, іспанське algodón – «бавовна» (використовується іронічно на позначення вибуху, переважно на території противника).

– просторічна лексика: залізьяка – про техніку або зброю (замість офіційного техника, озброєння); пташка – про літак або безпілотник [32].

За сферою функціонування, тобто відповідно до ступеня спеціалізації значення, терміни поділяються на три основні групи:

1. Загальнонаукові терміни (general scientific terms) – це лексичні одиниці, що мають міждисциплінарний характер і вживаються майже в усіх галузях науки. До них належать такі слова, як tendency (тенденція), function (функція), category (категорія), classification (класифікація), analysis (аналіз), method (метод), variant (варіант). Такі терміни виступають універсальними засобами опису наукових процесів і явищ. До цієї групи належать такі одиниці, як system, operation, mechanism, structure, які використовуються у військовій справі, інженерії, кібернетиці, логістиці. До загальнонаукових термінів, що активно функціонують у військовій сфері, належать такі поняття, як operation (операція), strategy (стратегія), tactics (тактика), system (система), analysis (аналіз), plan (план), які, зберігаючи свій міждисциплінарний характер, у військовому контексті набувають специфічного змісту: operation plan (оперативний план), strategic analysis (стратегічний аналіз), defense system (оборонна система).

2. Міжгалузеві терміни (inter-branch terms) – це поняття, які використовуються в кількох суміжних або навіть віддалених галузях знань, зберігаючи при цьому близьке або однакове значення: substance (речовина) – уживається у фізиці та хімії, style (стиль) – у літературознавстві та мовознавстві, amortization (амортизація) – у технічній та економічній сферах. Однак іноді один і той самий термін може мати різні значення залежно від галузі: valve позначає електронну лампу, кран або клапан у різних технічних контекстах; storage – запам'ятовуючий пристрій, склад чи сховище; frame – раму, станину, каркас або кадр у кіно. Отже, функціонуючи у різних

терміносистемах, термін може набувати багатозначності. До цієї групи також належать такі одиниці, як *system, operation, mechanism, structure*, які використовуються у військовій справі, інженерії, кібернетиці, логістиці.

3. Вузькоспеціальні терміни (*highly specialized terms*) – це слова або словосполучення, які характерні лише для однієї конкретної галузі знань і не використовуються поза її межами. Прикладами є *chip* (чип) та *absorbing well* (дрена) [17; 59]. На відміну від загальнонаукових і міжгалузевих термінів, вузькоспеціальні одиниці відзначаються високим рівнем конкретизації та функціонують переважно в межах певної професійної сфери або підгалузі військової діяльності. Вузькоспеціальні (або субгалузеві) терміни функціонують у межах конкретного виду військ, технології або озброєння. У сфері радіоелектронної боротьби використовуються такі терміни, як *jamming, electronic countermeasures (ECM), electronic support measures (ESM)*; у військово-морській справі – *keel, sonar, mine countermeasures*; у ракетно-артилерійських військах – *fire mission, muzzle velocity, trajectory correction system*. Ці терміни мають обмежене коло вживання та часто залишаються малозрозумілими поза професійною спільнотою. Відповідно до досліджень М. Літвиної, саме ці одиниці є найбільш динамічними, оскільки змінюються паралельно з модернізацією озброєння та впровадженням інновацій [24].

За словотвірними ознаками терміни поділяються на кілька основних типів:

1. Терміни-прості (кореневі слова) – це однокомпонентні лексичні одиниці, що не мають афіксів, наприклад: *circuit* (контур), *bomb* (бомба), *drone* (дрон).

2. Терміни-похідні – утворюються за допомогою словотвірних афіксів, тобто префіксів або суфіксів, як-от: *fertilizer* (удобрювач), *commander* (командир), *fighter* (винищувач).

3. Терміни-складні – формуються шляхом об'єднання двох основ і можуть писатися разом або через дефіс, наприклад: *turbogenerator*

(турбогенератор), flywheel (маховик), battlefield (поле бою), warhead (бойова частина) [17].

4. Терміни-словосполучення – це багатокomпонентні утворення, що складаються з двох і більше слів: direct current (постійний струм), circuit breaker (автоматичний вимикач), combat mission (бойове завдання), tank division (танкова дивізія). Такі терміни можуть бути двох-, трьох- або багатокomпонентними, залежно від кількості елементів, які входять до їхнього складу.

Безперечно, словотвірна структура терміна безпосередньо впливає на його форму, складність і спосіб функціонування у науково-технічній мові.

Класифікація термінів за структурною будовою поділяє англійські терміни на кілька основних груп: 1) прості терміни складаються з одного слова: circuit – ланцюг; 2) складні терміни утворюються поєднанням двох слів, які можуть писатися разом або через дефіс: flywheel – маховик; 3) Фразові терміни містять кілька компонентів: circuit breaker – автоматичний вимикач.

Фразові терміни, своєю чергою, поділяються на три типи:

1. До першого належать терміни-словосполучення, де всі компоненти є самостійними словами, що можуть уживатися окремо та зберігають власне значення: gun barrel (ствол гармати), tank crew (екіпаж танка),

2. Другий тип охоплює терміни, одним із компонентів яких є технічне слово, а іншим – одиниця загальноживаної лексики. Такі конструкції можуть складатися з двох іменників або з іменника й прикметника. Цей спосіб утворення вважається більш продуктивним, ніж попередній: back coupling – зворотний зв'язок, radio communication (радіозв'язок), armored vehicle (броньована машина).

3. Третій тип включає фрази, де обидва елементи належать до загальноживаної лексики, проте лише їх поєднання формує термінологічну одиницю. Такий спосіб є найменш продуктивним: line wire – струмопровідний дріт, fire line (лінія вогню), dead zone (мертва зона) [17].

Різноманітність підходів до вивчення термінів і терміносистем дає змогу здійснювати розширений аналіз військової термінології. З погляду структурної організації, терміни поділяються на однослівні та словосполучення.

Однослівні терміни поділяються на кілька типів. Кореневі або невмотивовані терміни не мають внутрішньої словотвірної структури, тобто складаються лише з одного кореня і не містять афіксів. До таких належать слова: *gun* – гармата, рушниця; *tank* – танк; *mine* – міна; *bomb* – бомба; *jet* – реактивний літак. Афіксальні або похідні терміни утворюються за допомогою префіксів чи суфіксів. Префіксальні терміни: *unload* – розвантажувати, *disable* – вивести з ладу, *decode* – розшифрувати. Суфіксальні: *fighter* – винищувач, *commander* – командир, *gunner* – стрілець. Префіксально-суфіксальні: *deactivation* – деактивація, *reinforcement* – підкріплення. До аббревіатур і складноскорочених слів належать терміни, створені шляхом скорочення або поєднання початкових елементів слів: *UAV* – Unmanned Aerial Vehicle (безпілотний літальний апарат), *NATO* – North Atlantic Treaty Organization (НАТО), *GPS* – Global Positioning System (глобальна система позиціонування), *RADAR* – Radio Detection and Ranging (радар). Складні слова утворюються шляхом об'єднання двох або більше основ: *warhead* – бойова частина, *battlefield* – поле бою, *firepower* – вогнева міць, *gunsight* – приціл, *airstrike* – авіаудар. Терміни-символи є умовними позначеннями або знаками, що виражають певні поняття у військовій сфері, серед яких *M16* – автоматична гвинтівка *M16*, *F-35* – винищувач п'ятого покоління, *AK-47* – автомат Калашникова, *RPG* – ручний протитанковий гранатомет [17; 52; 61].

Терміни-словосполучення розрізняються за кількістю компонентів. До двокомпонентних належать, наприклад, *tank division* – танкова дивізія, *air defense* – протиповітряна оборона, *combat mission* – бойове завдання. Трикомпонентні терміни мають складнішу структуру, як-от *military intelligence service* – військова розвідка, *ground attack aircraft* – штурмовик, *anti-aircraft missile* – зенітна ракета. Багатокомпонентні конструкції включають ще більше

елементів, наприклад surface-to-air missile system – зенітно-ракетна система, command and control center – центр управління та контролю, high-explosive anti-tank warhead – кумулятивна бойова частина [26].

Поряд із семантичною, функціональною та історико-лексикологічною класифікаціями варто згадати й етимологічну, що визначає терміни за їхнім походженням.

Етимологічна класифікація базується на походженні термінів, що дозволяє визначити джерела формування терміносистеми. В українській науковій традиції наголошується на двох провідних джерелах творення спеціальної лексики: зовнішньому (запозичення різних типів) і внутрішньому (словотвірне моделювання, калькування, семантичне розширення власних назв). Цю двоїстість детально описують праці українських дослідників, у яких зазначено, що внутрішні ресурси мови взаємодіють із запозиченнями у періоди активних технологічних і доктринальних змін. Для військової сфери такою фазою стала доба після 2014 року, коли реформування Збройних сил і адаптація до стандартів НАТО зумовили швидке входження англійських одиниць у професійний обіг. Нові терміни, пов'язані з безпілотними літальними апаратами, кіберсферою, системами управління, фіксуються у корпусах військових текстів і глосаріях НАТО, що свідчить про системне оновлення лексики [1; 24].

В англійській військовій терміносистемі етимологічна класифікація демонструє на рівні словотвірних механізмів етимологічна класифікація охоплює адаптовані транслітераційні форми, суфіксальні моделі, кальки словотвірних схем та семантичні запозичення. У сучасній українській мові поширеним є формат -інг/-инг (джамінг, тренінг, лінкінг), який позначає процес або дію. У військовій лексиці цей суфікс використовується для позначення технологічних процесів і операцій (джамінг, моніторинг, сканінг). Водночас активними залишаються кальки словотвірних схем англійської мови, що реалізуються за моделями «іменник + родовий відмінок» або «прикметник +

іменник» (система управління, бойова готовність, технічне обслуговування). Такі моделі формують змішану систему, де внутрішні й зовнішні ресурси мови співіснують і взаємовпливають багатоповну структуру. Значна частина ключових термінів походить із французької (*camouflage, rendezvous*), латини (*manoeuvre, cohort*) та грецької (*strategy, tactics*). Це історичне нашарування зумовило високий рівень інтернаціоналізації базових понять. На цей «класичний» пласт постійно накладаються нові терміни, пов'язані з розвитком технологій, інформаційних систем та кібероперацій [60].

У межах етимологічної класифікації особливу увагу заслуговує розподіл термінів за джерелами їх походження, який дає змогу простежити вплив історичних, мовних та культурних чинників на формування сучасної української військової терміносистеми.

За джерелами походження в українській військовій терміносистемі виділяють кілька основних груп лексичних одиниць. По-перше, це власномовні історично успадковані терміни, що мають давнє коріння в українській мові й позначають базові поняття військової справи, як-от: наступ, оборона, розвідка, артилерія, обоз. По-друге, до системи входять кальки та напівкальки з європейських мов, створені шляхом прямого або часткового перекладу іншомовних моделей: правила ведення бойових дій (*rules of engagement*), єдина оперативна картина (*common operational picture*). Третю групу становлять прямі запозичення з англійської мови, які широко вживаються у сучасному військовому дискурсі: джамінг, стелс, дрон, FPV. Окремо можна виокремити гібридні моделі, що поєднують елементи кількох мовних систем: радіолокаційна станція AN/TPQ-36, C4ISR-комплекс [22; 24; 38].

Кожна з наведених груп виконує власну функцію у процесі термінотворення. Власномовні одиниці формують ядро української військової лексики, кальки забезпечують структурну відповідність міжнародним термінам, запозичення відображають технологічні новації, а гібридні форми забезпечують кодифікацію відповідно до міжнародних номенклатурних стандартів

С. Бондарчук пропонує класифікацію військової лексики, побудовану з урахуванням різних напрямів військової діяльності. Учений виділяє такі основні групи термінів:

- назви осіб, пов'язаних із військовою службою (general – генерал, sergeant – сержант, commander – командир);
- назви зброї, екіпірування та відзнак (rifle – гвинтівка, combat boots – бойові черевики, medals – медалі);
- назви військових формувань і підрозділів (navy – військово-морські сили, airborne division – десантна дивізія, tank battalion – танковий батальйон);
- терміни, що позначають стратегії, тактики та результати бойових дій (Guerrilla Warfare – партизанська війна, Blitzkrieg – блицкриг, Counterattack – контратака) [4].

Таким чином, класифікація за Бондарчуком відображає структуру та функціональну різноманітність військової термінології, охоплюючи як персональні, так і операційно-тактичні категорії.

Ю. Лукіяничук, зі свого боку, розробляє розгорнуту класифікацію військової термінології, базовану на поділі за видами та родами збройних сил. У межах цієї системи терміни групуються залежно від сфери їх застосування та особливостей конкретного роду військ. Основні напрями класифікації охоплюють: терміни сухопутних військ (tank brigade – танкова бригада), військово-морських сил (landing craft – десантний корабель), військово-повітряних сил (bomber – бомбардувальник), військ зв'язку (signal operations center – вузол зв'язку) та інженерних військ (combat engineer support – інженерне забезпечення бойових дій) [25]. Такий підхід дає змогу виявити специфіку й відмінності термінів у межах різних видів збройних сил, що підвищує точність їх розуміння та ефективність використання у фаховій комунікації.

С. Фролов підкреслює важливість розмежування військових термінів за тактичними, організаційними та військово-технічними критеріями, особливо при їхньому застосуванні в різних видах військ і гілках збройних сил. Дослідник виділяє кілька основних груп: тактичні терміни (ambush – засідка), організаційні терміни (battalion – батальйон, logistics – логістика), військово-технічні терміни (guided missile – керована ракета, stealth technology – технологія «Інкогніто», Unmanned Aerial Vehicle (UAV) – безпілотний літальний апарат), а також терміни, що стосуються окремих видів військ і родів збройних сил (infantry – піхота, armored division – танкова дивізія, air force – повітряні сили) [49]. Така класифікація сприяє більш точному розумінню та систематизації військової термінології відповідно до її функціонального призначення [42].

Ю. Лукіяничук у своїй роботі описує синхронно-діахронічний підхід до класифікації військової термінології. Дослідниця виділяє три основні групи:

1. термінологію, що позначає поняття, безпосередньо пов'язані з військовою справою, збройними силами та методами ведення бойових дій у сучасний період;
2. військово-технічні терміни, які відображають поняття, що стосуються військової діяльності минулих епох;
3. емоційно забарвлену лексику, пов'язану з військовою сферою, представлену словами та виразами, які часто трапляються у розмовному військовому мовленні та є стилістичними синонімами офіційних термінів [25].

Отже, термін визначається як номінативна мовна одиниця, закріплена в певній терміносистемі й призначена для точного позначення спеціального поняття, об'єкта чи процесу. Йому притаманні системність, однозначність (у межах фахової сфери), наявність чіткої дефініції та високий рівень інформативності. Терміни реалізують низку функцій – номінативну, сигніфікативну, комунікативну, когнітивну, прагматичну, евристичну та компресійну, – що забезпечує точне й економне кодування професійних знань.

На цьому тлі військові терміни постають як спеціалізовані одиниці, які нейтрально й однозначно називають загальновійськові та військово-технічні поняття, формують окрему динамічну терміносистему з власними історичними нашаруваннями, активними процесами запозичення й словотворення та відіграють провідну роль в уніфікації професійного мовлення і фахової комунікації у військовій сфері.

Систематизація військових термінів ґрунтується на низці перехресних класифікацій – семантичній, функціональній, історико-лексикологічній, етимологічній, словотвірній, а також за сферою вжитку й родами військ. Такі підходи дають змогу простежити співіснування загальнонаукових, міжгалузевих і вузькоспеціальних одиниць, розмежувати власне терміни, професіоналізми та жаргонізми, а також показати зв'язок термінології з організаційною структурою Збройних Сил і розвитком озброєння. У межах цього дослідження провідною обрано семантичну класифікацію з урахуванням сфери функціонування терміна, що створює необхідне теоретичне підґрунтя для подальшого структурного аналізу та практичної класифікації військових термінів, уживаних в інструкціях до військової техніки.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ В ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТАХ

2.1. Лінгвістична характеристика корпусу технічних текстів (на основі інструкцій до військової техніки)

У межах даного дослідження джерельною базою слугують автентичні інструкції до військової техніки, що належать до сучасних зразків технічної документації та реально функціонують у військовій практиці. Залучення таких матеріалів дає можливість простежити специфіку мовної організації інструктивних текстів у їхньому природному середовищі, оскільки саме вони безпосередньо регламентують порядок дій, описують технічні характеристики, визначають алгоритми експлуатації та встановлюють правила безпеки. Аналіз цих документів дозволяє не лише виявити особливості лексичного наповнення й синтаксичної побудови, а й простежити загальні тенденції формування військово-технічного дискурсу, адже інструкції є своєрідним концентратом професійної термінології та стандартизованих мовних моделей. Саме тому вони становлять цінний матеріал для вивчення функціонування військових термінів у технічних текстах та дають можливість здійснити комплексний лінгвістичний аналіз на практичному рівні.

Інструкція FM 3-01 U.S. Army Air and Missile Defense Operations (далі FM 3-01) є одним із ключових доктринальних документів Армії Сполучених Штатів, що визначає концептуальні засади, організаційні принципи та практичні процедури функціонування систем протиповітряної і протиракетної оборони. Документ орієнтований на широке коло військових фахівців – від командирів оперативного-тактичного рівня до інструкторів та офіцерів бойового управління, а також слугує основою для навчання особового складу, який залучений до планування й здійснення операцій протиповітряного захисту. У

своїй природі FM 3-01 поєднує нормативність, методичність і доктринальність, визначаючи єдині правила виконання завдань у межах багаторівневої системи протиповітряної оборони США.

Документ структуровано відповідно до загальноприйнятого формату американських польових статутів. Він містить передмову, вступ, чітко окреслені розділи, додатки, глосарій, список джерел та індекс. Така композиція забезпечує логічну послідовність викладу та зручність користування. Вступ окреслює стратегічний контекст функціонування сил протиповітряної оборони, наголошуючи на актуальності загроз, що включають безпілотні системи, крилаті й балістичні ракети, високоточні засоби ураження та комбіновані повітряні атаки. Розділи мануалу поступово переходять від загальних доктринальних засад до конкретних процедур застосування зенітних підрозділів, що відповідає принципу «від концепції до практики», характерному для американської військової методології.

Поряд із викладенням загальних положень FM 3-01 приділяє значну увагу завданням, структурі й функціонуванню підрозділів Air Defense Artillery. Розглядається роль командування AAMDC (Army Air and Missile Defense Command), яке здійснює оперативне керівництво й координацію діяльності підрозділів різних рівнів. Окремо описано структуру бригад, батальйонів і батарей протиповітряної оборони, включно з функціями командних пунктів, центрів управління вогнем, сенсорних систем, засобів перехоплення й радіолокаційних комплексів.

Документ виконує кілька ключових функцій. Передусім це доктринальна функція: FM 3-01 стандартизує принципи побудови протиповітряної оборони на тактичному, оперативному й стратегічному рівнях, визначаючи місце й роль підрозділів ADA (Air Defense Artillery) у загальній структурі об'єднаних сил США. Другою важливою функцією є організаційно-регламентуюча, адже статут містить опис процедур планування, підготовки та ведення бойових дій, а також алгоритми оцінки загроз, визначення пріоритетів цілей, координації із

суміжними підрозділами та об'єднаннями. Третя функція – операційна: документ формулює конкретні послідовні дії, які необхідно виконувати під час виявлення, ідентифікації й ураження повітряних і ракетних засобів противника. Нарешті, FM 3-01 має дидактичну й інформаційно-комунікативну функцію, забезпечуючи уніфіковану передачу знань під час підготовки військовослужбовців.

Мова документа є взірцем формально-технічного військового стилю. Лексичний склад характеризується високою термінологічною насиченістю, домінуванням номінативних конструкцій і широким використанням спеціалізованих термінів, таких як *air defense sector*, *threat evaluation*, *missile engagement sequence*, *early warning architecture*, *defensive counter-air operations*. Значну частину становлять дієслівні формули, що описують алгоритми дій: *detect*, *track*, *classify*, *correlate*, *engage*, *assess*, *coordinate*. Текст активно використовує модальні дієслова *must*, *should*, *will*, які задають імперативний характер викладу й розмежують обов'язкові, бажані й рекомендовані дії. Лексика позбавлена емоційності та варіативності, кожне поняття має єдине закріплене значення, що є обов'язковою вимогою військових технічних документів.

У документі широко застосовано аббревіатури та акроніми – характерну рису англійських військових інструкцій. Аббревіатури використовуються для позначення підрозділів, техніки, процедур, систем і принципів бойових дій: *ADA*, *AMD*, *C2*, *JTAGS*, *GBAD*, *SHORAD*, *IADS*. Це дозволяє зменшити обсяг тексту й підвищити швидкість сприйняття інформації фахівцем, однак ускладнює розуміння для читача-початківця. З метою нейтралізації цієї складності в кінці документа наведено розгорнутий глосарій, що забезпечує уніфіковане тлумачення всіх термінів.

Синтаксис FM 3-01 тяжіє до складних предикативних конструкцій, однак вони структурно прозорі та логічні, що є типовою рисою англійської технічної документації. Широко використовуються конструкції пасивного стану, зокрема

в описах процедур (“the target is evaluated, the threat is classified, the engagement authority is designated”), що відповідає безособовому, нейтральному характеру інструкції. Синтаксичний лад орієнтований на високий ступінь точності: речення часто містять уточнення, обмеження, умови, часові параметри та логічні зв’язки, оформлені за допомогою прийменників і сполучників.

Зміст документа має полікодовий характер: окрім основного тексту, інструкція містить графічні схеми, структурні моделі, таблиці, алгоритми бойового управління й організаційні діаграми. Такий спосіб подання інформації відповідає загальноприйнятим стандартам американської військової технічної комунікації, оскільки забезпечує швидке сприйняття великих обсягів операційних даних. Схеми узагальнюють структурні взаємозв’язки, допомагаючи користувачеві орієнтуватися у складній системі взаємодії підрозділів, командних пунктів та сенсорних мереж.

Інструкція також приділяє значну увагу питанням багатонаціональної взаємодії, що є важливою рисою сучасних військових операцій. Окремі розділи описують механізми обміну інформацією в рамках об’єднаних операцій США та союзників, включно зі стандартами НАТО та процедурою сумісності систем виявлення, попередження та ураження повітряних цілей. FM 3-01 чітко розмежовує поняття міжвидової та багатоетапної взаємодії, ілюструючи їх прикладами із сучасних операцій та описуючи роль протиповітряної оборони у захисті військ, критичної інфраструктури та об’єктів державного значення.

Особливу увагу в FM 3-01 приділено питанням управління повітряним простором і координації між компонентами бойового управління. Документ встановлює принципи розміщення радарів, організації вогневих позицій, маршрутизації інформації та інтеграції оперативних даних у командну мережу. Це є важливим елементом аналізу, оскільки демонструє високий рівень системності та дисципліни інформаційних потоків, характерних для американської військової доктрини.

Таким чином, FM 3-01 є комплексним нормативним документом, який поєднує стратегічні, оперативні й тактичні положення, забезпечує багаторівневу структурованість, оперує високоспеціалізованою лексикою та вміщує значний пласт інформації, спрямованої на стандартизацію дій підрозділів протиповітряної оборони. Його мова, структура та логіка викладу можуть бути розглянуті як зразок військового інструктивного тексту англomовного походження, що демонструє основні характеристики цього жанру – точність, регламентованість, однозначність, алгоритмічність та полікодовість.

Ще одним важливим джерелом для проведення аналізу стала інструкція Operator's Manual: Launching Station M901, Patriot Air Defense Guided Missile System (TM 9-1440-600-10), яка репрезентує інший тип військової технічної документації – більш спеціалізований, вузькоопераційний і спрямований на регламентацію конкретних дій оператора під час роботи з пусковою установкою системи Patriot. Її залучення дає змогу розширити спектр досліджуваних матеріалів і порівняти мовні та структурні особливості різних форм інструктивних текстів, що використовуються у збройних силах.

Зазначена інструкція належить до типових зразків американської військово-технічної документації, яка використовується для підготовки операторів та забезпечення експлуатації складних бойових систем. Пускова установка Patriot є високотехнологічним елементом системи протиповітряної оборони, тому матеріал інструкції формує цілісний нормативний простір, де чіткість, передбачуваність та послідовність дій оператора мають безпосередній вплив на безпечне та ефективне застосування установки. Сам текст документа демонструє поєднання кількох функцій одночасно: навчальної, регулятивної, довідкової та попереджувальної, що робить його важливим джерелом практичного досвіду у сфері військово-технічної комунікації.

Структурно інструкція побудована за логікою переходу від загального до конкретного. У вступних розділах подано призначення мануалу, перелік систем та підсистем, до яких належить пускова станція, а також ключові застереження,

пов'язані з технікою безпеки. Таке розташування матеріалу є не випадковим, оскільки робота з ракетним озброєнням належить до категорії підвищеного ризику. Уже на перших сторінках видно прагнення авторів документа убезпечити оператора від найтипівіших помилок – у тексті широко використовуються попереджувальні блоки WARNING, CAUTION, NOTE, які подаються у стандартизованому форматі. Вони виділені графічно, що створює своєрідний ритм читання: інструкція спонукає не лише виконувати дії, а й постійно звірятися з умовами безпечної експлуатації.

Особливої уваги заслуговує термінологічне наповнення документа. Переважна більшість лексики належить до технічної, інженерної та військової сфер. Часто зустрічаються назви електронних блоків, сенсорних елементів, з'єднувальних вузлів, датчиків, гідравлічних підсистем, підйомних механізмів. В англійських технічних інструкціях американського війська простежується характерна риса: будь-який вузол, деталь або механізм має як номінативну назву, так і технічний шифр, що забезпечує однозначність ідентифікації. Наприклад, елементи Launching Station називаються і повною назвою (Launcher Controller Station), і позначаються скороченням LCS. Такі подвійні номінації є типовими для військової техніки, оскільки дозволяють знизити ризик помилки під час обслуговування або ремонту.

Синтаксична організація тексту також має низку характерних рис. Переважають короткі, чітко окреслені інструктивні речення, переважно в імперативній формі: Set the controls, Verify the status, Disconnect the cable, Rotate the launch rails. Їхня особливість полягає у відсутності зайвих пояснень – кожне речення виконує функцію прямої команди. Часто такі конструкції подаються у вигляді списків дій, що створює чітку ієрархію операцій та дозволяє операторові виконувати процедуру поетапно. У місцях, де можлива багатозначність або ризик неправильного тлумачення, інструкція доповнюється уточнювальними фразами, зокрема щодо порядку підключення кабелів або налаштування електронних модулів.

Особливо важливим компонентом даної інструкції до військової техніки є його візуальна складова. Інструкція активно використовує схеми, контурні зображення, креслення та таблиці. Візуальні матеріали допомагають зменшити когнітивне навантаження на оператора, оскільки робота з установкою Patriot передбачає одночасне управління механічними та електронними елементами, що неможливо пояснити виключно словесно. Графічні блоки у цьому документі виконують не декоративну, а цілком практичну функцію – вони забезпечують точне співвіднесення текстових команд і реальних компонентів техніки.

Досить розгалуженою є й система позначень усередині документа: структурні розділи, підрозділи, нумераційні маркери та підпункти створюють багаторівневу модель тексту. Це робиться для того, щоб оператор міг швидко знайти потрібний фрагмент мануалу під час роботи. В умовах бойових дій користувач не має часу перечитувати довгі сторінки – він має отримати відповідь у межах кількох секунд. Саме тому у тексті активно використовуються перехресні посилання, наприклад: Refer to Chapter 3, Section III, або See Figure 2-5. Така система перехідних маркерів робить структуру документа дуже гнучкою та зручною у практичному користуванні.

З погляду функціонального призначення інструкція не лише описує, як працює пускова установка, а й фактично моделює мислення оператора. Вона навчає логіці дій, стандартам поведінки, алгоритмам реагування на несправності. Тому текст не обмежується сухими командами – у ньому містяться елементи діагностики, що пояснюють, як визначити проблему за зовнішніми ознаками роботи установки. Таким чином, у документі поєднуються інструктивні та інтерпретаційні фрагменти, що є характерним для сучасних інструкцій до військової техніки.

Ще однією особливістю є відсутність будь-яких стилістичних відхилень, образних засобів або емоційних компонентів. Текст максимально нейтральний, «сухий» та стандартизований. Це важливо не лише з погляду точності, а й з огляду на юридичну відповідальність: уся військова інструкція виконує

функцію нормативного документа, який має чітко регламентувати дії персоналу та виключати різночитання.

Отже, проведений аналіз корпусу автентичних інструкцій до військової техніки засвідчив, що такі документи становлять високостандартизований різновид технічного дискурсу, у межах якого найповніше реалізуються вимоги до точності, однозначності та алгоритмічності викладу. Мовна організація інструкцій визначається поєднанням термінологічної насиченості, імперативності, структурної впорядкованості та полікодовості, що забезпечує ефективне відтворення технологічних процесів і моделювання дій користувача в умовах експлуатації складних бойових систем.

У текстах FM 3-01 та Operator's Manual for Launching Station M901 чітко простежуються характерні риси англomовного військово-технічного стилю: домінування спеціалізованої лексики, активне використання акронімів, стандартизовані попереджувальні маркери, переважання імперативних і пасивних конструкцій, логічна структуризація та розгалужена система перехресних посилань. Важливою є й виразна візуальна складова (схеми, таблиці, креслення), яка знижує когнітивне навантаження та забезпечує оперативність сприйняття інформації в реальних умовах військової діяльності.

У сукупності виявлені характеристики підтверджують, що інструкція до військової техніки є не лише технічним документом, а й інструментом регламентації професійної поведінки, уніфікації комунікації та забезпечення безпеки під час експлуатації озброєння. Саме тому аналіз лінгвістичної специфіки таких інструкцій створює ґрунтовну основу для подальшого системного вивчення військової термінології, визначення її структурних типів, семантичних груп і особливостей функціонування у військово-технічному дискурсі.

2.2. Контент-аналіз використання військових термінів в технічних текстах (на основі інструкцій до військової техніки)

Матеріалом дослідження стали 268 термінологічних одиниць, відібраних із інструкцій *Operator's Manual: Launching Station M901, Patriot Air Defense Guided Missile System* та *FM 3-01 U.S. Army Air and Missile Defense Operations*. Із них 156 термінів зафіксовано в тексті першої інструкції, що описує конструктивні елементи та технічні підсистеми пускової установки M901, тоді як 112 термінів належать до другої інструкції, зосередженої на операційно-тактичних процесах управління протиповітряною обороною. Усі відібрані одиниці функціонують у межах військово-технічного дискурсу, проте їхня семантика та ступінь спеціалізованості істотно різняться залежно від характеру джерела.

Дослідження проводилося у два етапи. На першому етапі здійснено суцільний відбір термінів із двох інструкцій та їх розподіл відповідно до семантичної класифікації, визначеної у теоретичному розділі: однозначні терміни, багатозначні терміни, вузькоспеціалізована технічна лексика та професіоналізми. На другому етапі проведено контент-аналіз, спрямований на встановлення функцій термінів у структурі технічних і операційно-тактичних висловлювань, а також квантитативний підрахунок, який дав змогу виявити частотність уживання кожної групи.

Зазначені класифікаційні параметри дали можливість не лише описати термінологічний склад технічних текстів, а й простежити семантичні закономірності їх функціонування, зокрема процеси спеціалізації, звуження значення та формування вузькопрофесійних номінацій у військовій документації.

У технічному дискурсі інструкції Patriot важливе місце посідають терміни, що позначають конкретні матеріальні елементи та процеси функціонування пускової установки. У реченні *the launcher station must be*

leveled before the system can enter operational mode термін *launcher station* виступає однозначною номінацією, що позначає конкретний конструктивний об'єкт у складі зенітно-ракетного комплексу. Його семантика є фіксованою та не допускає альтернативних інтерпретацій поза межами військово-технічного дискурсу. Водночас словосполучення *operational mode*, попри наявність загальнономовного компонента *mode*, у межах даного контексту набуває вузькоспеціального значення – «режим роботи системи». Таке семантичне звуження є характерним для технічних інструкцій, оскільки термін втрачає побутову полісемію та отримує конкретне технічне наповнення, пов'язане зі станом боєготовності та функціонуванням пускової установки.

Подальший аналіз демонструє розгортання технічної терміносистеми в описах взаємодії складових елементів комплексу. У реченні *the fire control radar transmits continuous tracking data to the engagement control station* спостерігається взаємодія двох високоспеціалізованих термінів: *fire control radar* та *engagement control station*. Обидва позначають окремі підсистеми радіолокаційного та командного забезпечення комплексу Patriot. Їхня семантика є строго фіксованою, а функціонування в межах технічного тексту пов'язане з передачею, обробкою та використанням даних про повітряну обстановку. Термін *tracking data* також ілюструє звуження загальнономовного компонента *data*, адже у військовому контексті він означає конкретну категорію інформації – дані супроводу цілей. Таким чином, навіть багатозначні лексеми під впливом технічного контексту набувають стабільної спеціалізованої інтерпретації.

У реченні *each missile canister is equipped with a temperature monitoring module* ми спостерігаємо поєднання однозначного конструктивного терміна *missile canister* та вузькоспеціалізованого технологічного терміна *temperature monitoring module*. Перший із них позначає конкретний об'єкт – герметичний контейнер, призначений для транспортування та запуску ракети. Другий термін, попри наявність загальнономовного компонента *module*, у технічному

контексті означає діагностичний елемент електронної системи. Тут відбувається типове для технічної мови перенесення загальномовного слова до вузького семантичного поля, де його значення стабілізується та більше не допускає варіативності. У цьому реченні терміни виконують описову та регулятивну функції, інформуючи про обов'язкові параметри технічного стану ракети перед використанням.

Подібним чином у конструкції *the power distribution unit supplies electricity to all subsystems of the launcher* термін *power distribution unit* репрезентує вузькоспеціалізовану лексичну одиницю, яка позначає конкретний функціональний блок системи живлення. Його семантика нерозривно пов'язана з електротехнікою та не може бути змінена або розширена. Термін *subsystems* також набуває спеціалізованого значення, позначаючи структурні частини пускової установки, що функціонують у межах її загальної інженерної архітектури. Це є типовим прикладом формування ієрархії технічних понять, де кожна лексема виконує строго визначену номінативну функцію.

У формулюванні *the radar antenna assembly rotates automatically to maintain full-sector coverage* терміни *radar antenna assembly* та *full-sector coverage* відображають взаємодію матеріальних і функціональних характеристик підсистеми. Термін *assembly* позначає заводську збірку окремих елементів антенної системи, що відноситься до групи однозначних технічних номінацій. Натомість лексема *coverage* у загальній мові має набагато ширший спектр значень, але в межах радіолокаційної термінології вона набуває чітко окресленого змісту – «сектор огляду». Таким чином, полісемічне слово переходить до вузького професійного контексту та втрачає варіативність. Речення також ілюструє функційне навантаження термінів: вони описують динамічний процес забезпечення радіолокаційного контролю простору.

У вислові *the communication terminal provides encrypted data exchange with the command post* бачимо приклад спеціалізації загальномовного терміна *terminal*, який у технічному дискурсі означає «комунікаційний пристрій або

інтерфейс». Водночас *encrypted data exchange* позначає процес, що є невід'ємною складовою захищеної передачі інформації. Обидва терміни виконують процесуально-функційну роль, оскільки описують інформаційні процеси, які забезпечують взаємодію між елементами системи ППО. Термін *command post* є однозначним військовим поняттям, що позначає структурний елемент управління, і його семантика стабільна та усталена в межах військової доктрини.

У описаній ситуації *the hydraulic support legs stabilize the launcher during missile preparation* терміни *hydraulic support legs* та *launcher* належать до однозначних конструктивних номінацій. Перший позначає механічні елементи, які забезпечують стійкість інженерної конструкції, тоді як *launcher* позначає пускову установку як цілісний технічний об'єкт. У цьому контексті терміни виконують не лише номінативну, а й функційну роль, оскільки описують конкретну дію – стабілізацію системи під час підготовки ракети. Це свідчить про характерну рису військово-технічного дискурсу: термінологія використовується не лише для ідентифікації об'єктів, а й для опису алгоритмів їх взаємодії.

У технічному описі взаємодії оператора з системою важливу роль відіграють терміни, що позначають інформаційні інтерфейси й засоби відображення даних. У реченні *the ECS console displays system alerts and operator messages in real time* термін *ECS console* належить до вузькоспеціалізованої лексики, оскільки позначає конкретну станцію керування вогнем, інтегровану до архітектури комплексу Patriot. Лексеми *system alerts* та *operator messages* є характерними професіоналізмами експлуатаційної сфери: вони описують повідомлення, які система генерує автоматично, та інформацію, що стосується роботи оператора. Ці одиниці функціонують у межах закритого професійного середовища та відображають типову модель комунікації між людиною та високотехнологічною системою. Водночас вираз *in real time*

набуває фахового значення, позначаючи негайність відгуку та синхронність інформаційних процесів у системі ППО.

У зазначеній інструктивній фразі *the cooling system prevents the radar electronics from overheating during extended operation* фіксується використання однозначного технічного терміна *cooling system*, який позначає автономний функціональний вузол. Його семантика залишається стабільною в усіх інженерних контекстах. Термін *radar electronics*, натомість, належить до спеціалізованої технічної лексики, оскільки позначає сукупність електронних компонентів, що забезпечують роботу радара. Загальномовний дієприкметник *overheating* у технічному дискурсі означає не просто «перегрів», а конкретне відхилення від допустимих температурних параметрів, що становить загрозу для функціонування системи. Це демонструє, як технічний контекст стабілізує і звужує значення полісемічних одиниць.

Наступний приклад – *the generator set must be fully fueled to support uninterrupted radar function* – демонструє взаємодію лексики конструктивного та процесуального характеру. Термін *generator set* є усталеною технічною номінацією, що позначає автономне джерело живлення. Вислів *uninterrupted radar function* включає до свого складу загальномовний компонент *function*, який у межах технічної термінології позначає не «функцію» як абстрактне поняття, а «режим роботи системи». Отже, у цьому контексті слово набуває чіткого технічного змісту. Речення фіксує необхідність безперервного енергозабезпечення – ключової умови роботи будь-яких радіолокаційних засобів.

У наведеній фразі *the cabling harness connects the launcher electronics to the primary control module* спостерігаємо поєднання двох типів термінів: однозначної конструктивної номінації *cabling harness*, що позначає кабельний джгут, та спеціалізованих технічних термінів *launcher electronics* і *primary control module*. Термін *module* у цьому контексті втрачає свою загальномовну багатозначність і набуває чіткої технічної інтерпретації: «електронний блок, що

виконує окрему функцію в системі». Словосполучення *primary control module* позначає основний вузол керування, який забезпечує інтеграцію сигналів та команд. Речення описує ланцюг передачі електронних сигналів, що є базовим процесом функціонування пускової установки.

У текстовому фрагменті *the optical sight alignment tool is used during maintenance procedures* термін *optical sight alignment tool* є багатокomпонентною однозначною технічною номінацією. Він позначає інструмент, призначений для юстування оптичних приладів, і в межах технічного дискурсу не допускає альтернативних інтерпретацій. Вираз *maintenance procedures* належить до професіоналізмів експлуатаційної сфери, описуючи сукупність операцій, що виконуються технічним персоналом. Це ще один приклад того, як у технічному тексті співіснують формалізована термінологія та лексика, що відображає практику експлуатації.

У твердженні *the antenna mast assembly is secured with locking clamps to prevent unintentional movement* терміни *antenna mast assembly* і *locking clamps* належать до конструктивної військово-технічної лексики. Вони позначають матеріальні елементи системи, семантика яких є однозначною та строго пов'язаною з їхніми фізичними характеристиками. Лексема *secured* у цей контексті втрачає потенційну полісемію та набуває технічного значення «закріплений механічно». Вираз *unintentional movement* є прикладом семантичного уточнення, яке стосується механікотехнічної безпеки, адже можливе переміщення антенної щогли становить ризик для цілісності обладнання.

У формулюванні *the junction box distributes incoming signals to the internal components of the launcher* термін *junction box* є однозначною технічною номінацією, що позначає елемент, який забезпечує розгалуження електронних сигналів. Слово *signals* у цьому контексті означає не будь-які сигнали, а саме електронні або електромагнітні імпульси, необхідні для функціонування системи. Термін *internal components* також набуває технічного змісту – він

описує елементи внутрішньої архітектури пускової установки. У цьому реченні спостерігається типовий для технічних інструкцій опис електронної маршрутизації та розподілу інформаційних потоків.

У зазначеному фрагменті *the missile round remains sealed inside the canister until the launch command is executed* спостерігається поєднання однозначних спеціалізованих термінів, характерних для військово-технічного дискурсу. Термін *missile round* позначає ракету як боєприпас, що зберігається в контейнері до моменту пуску; його значення усталене й не допускає альтернативних тлумачень. Термін *launch command* є професіоналізмом, що позначає офіційну команду на запуск ракети. У цьому контексті слово *sealed* набуває специфічного технічного значення – «герметично закритий», що відображає вимоги до зберігання ракети. Речення фіксує важливий технічний стан – перебування боєприпасу в повній ізоляції до моменту пуску, що критично для його безпечної експлуатації.

У вислові *the system interface module synchronizes incoming data from the radar and launcher units* семантика термінів спрямована на опис процесів інтеграції даних. Термін *system interface module* належить до вузькоспеціалізованих технічних номінацій, що позначають електронні блоки інтеграції сигналів. Лексема *synchronizes*, попри широке загальномовне значення, у технічному контексті описує конкретну операцію – узгодження параметрів даних. Вираз *incoming data* також набуває вузького тлумачення, стосуючись радіолокаційних і діагностичних сигналів. Таким чином, речення описує один із ключових етапів функціонування системи Patriot – узгодження інформаційних потоків.

У представленому прикладі *the elevation drive mechanism adjusts the launcher angle before missile release* терміни репрезентують поєднання конструктивної та динамічної військово-технічної лексики. *Elevation drive mechanism* є однозначною номінацією, що позначає механізм вертикального наведення пускової установки. Лексема *angle*, яка в загальній мові має

просторове значення, у межах технічної терміносистеми позначає точний параметр позиціонування. Термін *missile release* виконує функцію опису процедури запуску ракети. Речення фіксує етап підготовки, коли система встановлює необхідні параметри для безпечного та точного пуску.

У структурі поданої фрази *the protective shielding panel must remain closed during radar operation* термін *protective shielding panel* належить до однозначних номінацій, що описують фізичний захисний елемент конструкції. Вираз *radar operation* представляє собою семантичне звуження загальномовного слова *operation*, яке у технічному дискурсі означає не діяльність загалом, а конкретний режим роботи РЛС. Таким чином, речення виконує функцію технічної інструкції, що встановлює протокол безпеки під час роботи радіолокаційної системи.

У операційному твердженні *the sensor control unit monitors voltage stability across all electronic components* ключовим терміном виступає *sensor control unit*, що позначає спеціальний модуль, призначений для управління сенсорами й контролю їхніх параметрів. Лексема *voltage stability* є вузькоспеціалізованою технічною одиницею, оскільки позначає конкретну характеристику електроживлення системи. Слово *monitors* набуває спеціального значення – «здійснює контроль у режимі безперервного збору даних». Таким чином, речення описує важливий діагностичний процес, спрямований на запобігання електронним збоям.

У зазначеному фрагменті *the status indicator panel displays fault codes generated by onboard diagnostics* декілька термінів належать до професійної експлуатаційної лексики. *Status indicator panel* позначає елемент інтерфейсу, що відображає параметри роботи системи. Термін *fault codes* є типовою одиницею технічного жаргону операторів, що позначає коди, які система формує у разі несправностей. Вираз *onboard diagnostics* належить до вузькоспеціалізованої технічної лексики, що описує автоматизовану систему контролю стану

обладнання. Речення відображає функцію взаємодії оператора з системою через інтерфейс діагностичних повідомлень.

У пропонованій фразі *the environmental control unit regulates internal temperature within the equipment shelter* терміни описують систему, що забезпечує стабільний температурний режим. *Environmental control unit* належить до вузькоспеціалізованих технічних номінацій, а його функція полягає у підтриманні оптимальних умов роботи електроніки. Вираз *equipment shelter* позначає спеціально ізольований контейнер, що забезпечує захист техніки. Лексема *regulates* набуває технічного відтінку, позначаючи точну підтримку параметрів, а не загальне «регулювання». Це речення демонструє важливий аспект експлуатації високотехнологічних систем – забезпечення стабільного мікроклімату, без якого електроніка може працювати некоректно.

У поданому технічному вислові *the circuit breaker assembly isolates electrical overloads in emergency situations* ключовим терміном виступає *circuit breaker assembly*, що позначає спеціалізований вузол, призначений для автоматичного вимкнення електричного кола у разі перевантаження. Семантика цього терміна є чітко закріпленою в електротехнічній сфері, що робить його однозначною номінацією. Лексема *electrical overloads* у цьому контексті означає не просто «надмірне навантаження», а конкретний стан системи, який може спричинити критичні збої. Вираз *emergency situations* є професіоналізмом, що описує нестандартні режими роботи, для яких передбачені спеціальні протоколи. Речення виконує функцію технічного попередження та описує захисні механізми устаткування.

У наведеному змістовому фрагменті *the relay terminal board connects signal paths between the launcher and command station* термін *relay terminal board* належить до однозначних технічних номінацій, що позначають елемент електронної системи керування. Словосполучення *signal paths* є прикладом спеціалізованого технічного вживання загальнономовної лексеми *signal*. У цьому випадку воно означає маршрути передачі електронних імпульсів між

ключовими підсистемами комплексу Patriot. Водночас *command station* позначає конкретний орган керування, що також є однозначним військовим терміном. Речення ілюструє функціональну взаємодію між апаратними компонентами, які забезпечують узгоджене управління системою.

У межах технічного опису *the battery cooling fan activates automatically when thermal limits are exceeded* термін *battery cooling fan* позначає елемент системи охолодження, пов'язаний із температурним контролем батарей живлення. Лексема *thermal limits* є спеціалізованим технічним терміном, що означає допустимі межі температурного режиму, визначені виробником. Слово *activates* у технічному дискурсі набуває значення «вмикається у відповідь на визначений параметр», що свідчить про автоматизований характер роботи. Речення описує алгоритм реагування системи на відхилення параметрів та демонструє взаємодію фізичних характеристик обладнання з його автоматичними захисними механізмами.

У функціональному описі компонента *the grounding rod must be properly installed prior to system activation* термін *grounding rod* належить до однозначних конструктивних термінів, які позначають елемент, що забезпечує електричну безпеку шляхом відведення надлишкового струму. Вираз *system activation* описує початковий етап увімкнення обладнання та належить до професіоналізмів, характерних для технічних інструкцій. У цьому контексті лексема *properly* набуває технічного відтінку, адже вказує на дотримання точних нормативних вимог. Речення наголошує на важливості процедур підготовки, від яких залежить безпечність експлуатації складної техніки.

У висловлюванні, що характеризує технічний елемент *the remote control module allows operators to manage the launcher from a protected distance* термін *remote control module* позначає елемент, що забезпечує дистанційне керування пусковою установкою. Його семантика однозначна та закріплена у військово-технічному дискурсі. Лексема *protected distance* має контекстуально обумовлене значення – це не будь-яка відстань, а така, що гарантує безпеку

оператора. Вираз *manage the launcher* демонструє специфічне технічне вживання дієслова *manage*, яке означає «керувати технічними параметрами» системи. Речення підкреслює критично важливий принцип роботи з бойовим обладнанням – максимальне віддалення персоналу від потенційно небезпечних процесів.

У семантичній конфігурації висловлювання *the navigation alignment platform ensures correct positioning of the radar antenna* термін *navigation alignment platform* позначає високотехнологічний модуль, що відповідає за точне вирівнювання позиції радарної системи. Лексема *correct positioning* набуває технічного змісту, означаючи точність координатного положення. Термін *radar antenna* виступає однозначною номінацією, що позначає конструктивний елемент радарної системи. Речення демонструє важливу функцію підготовчого етапу – забезпечення високої точності позиціонування, необхідної для ефективного виявлення цілей.

Як демонструє цей приклад *the monitoring display panel provides real-time feedback during system checks* термін *monitoring display panel* належить до спеціалізованої лексики, що описує пристрій для візуалізації інформації щодо стану системи. Вираз *real-time feedback* означає оперативну реакцію системи на зміну параметрів і належить до професіоналізмів, що широко використовуються в технічній експлуатації. Лексема *system checks* також є професіоналізмом і позначає регулярні перевірки технічного стану. Цей вислів демонструє інтеграцію автоматизованих діагностичних процесів у структуру комплексного технічного обслуговування.

Як спостерігаємо в аналізованому реченні *the cable junction sleeve protects internal wiring from environmental damage* ключовим є термін *cable junction sleeve*, який належить до однозначних конструктивних технічних номінацій. Він позначає ізоляційний елемент, що захищає місця з'єднання кабелів. Лексема *internal wiring* також є спеціалізованим технічним терміном і позначає внутрішні електричні з'єднання системи. Вираз *environmental damage* у цьому

контексті набуває вузького технічного значення – він стосується можливого негативного впливу вологи, пилу чи температурних коливань на електроніку. Речення ілюструє функцію захисних компонентів, необхідних для забезпечення надійності роботи системи в різних експлуатаційних умовах.

У техніко-номінативному контексті *the amplification unit boosts signal strength for long-range communication* термін *amplification unit* є вузькоспеціалізованою технічною номінацією, що позначає електронний модуль підсилення. Лексема *signal strength* демонструє контекстуальне звуження, адже йдеться не про будь-яку силу сигналу, а про інтенсивність радіотехнічного імпульсу, необхідного для стабільної роботи систем зв'язку. Вираз *long-range communication* відноситься до військової комунікаційної термінології та позначає канали передачі даних, які функціонують на значні відстані. Таким чином, речення описує важливий елемент системи зв'язку, що забезпечує якість інформаційного обміну.

У зазначеній комунікативній одиниці *the integrated support frame reduces vibration during launcher mobility operations* термін *integrated support frame* належить до однозначних конструктивних номінацій. Він позначає елемент, що забезпечує структурну стійкість обладнання. Лексема *vibration* у технічному дискурсі набуває значення небажаних механічних коливань, які можуть впливати на точність роботи електронних модулів. Вираз *launcher mobility operations* належить до професіоналізмів: під ним мають на увазі процеси транспортування та маневрування пускової установки. Речення демонструє, як конструктивні елементи системи компенсують навантаження, що виникають під час руху військової техніки.

У висловлюванні, що аналізується *the data processing rack holds all mission-critical computer components* термін *data processing rack* є вузькоспеціалізованою технічною лексичною одиницею, що позначає структуру для розміщення електронних модулів. Лексема *mission-critical* набуває особливої семантики у військовому контексті: вона означає, що

компоненти є необхідними для виконання бойового завдання і їхня відмова становить ризик для всієї системи. Термін *computer components* у цьому випадку означає спеціалізовані модулі, пов'язані з обробкою сигналів і управлінням. Речення підкреслює роль апаратної архітектури у забезпеченні функціональної цілісності комплексу.

У реченні *the auxiliary power unit supplies emergency energy to the control systems* термін *auxiliary power unit* належить до однозначних технічних номінацій і позначає резервне джерело живлення. Його семантика усталена в інженерному дискурсі. Вираз *emergency energy* стосується додаткового електроживлення, яке активується у разі відмови основної системи. Термін *control systems* позначає комплекс електронних вузлів, що забезпечують керування пусковою установкою. Речення описує важливий протокол резервування, без якого система не може вважатися надійною.

У фразі, наведеної в інструкції *the fiber-optic distribution panel manages high-speed data channels across the network* термін *fiber-optic distribution panel* є вузькоспеціалізованою технічною одиницею, що позначає елемент системи зв'язку, відповідальний за розподіл оптичних каналів. Лексема *high-speed data channels* підкреслює технологічний рівень системи Patriot, у якій застосовуються високошвидкісні комунікаційні лінії. Вираз *across the network* позначає інтегровану систему передачі даних, у межах якої функціонують всі підсистеми комплексу. Це речення репрезентує рівень технологічності та складності інформаційної інфраструктури комплексу.

У описаній операційній ситуації *the electromagnetic shielding layer prevents interference from external sources* термін *electromagnetic shielding layer* позначає спеціальний захисний елемент, що блокує вплив електромагнітних полів на електроніку. Лексема *interference* у цьому контексті стосується порушень у роботі електронних систем, а не загальних перешкод. Вираз *external sources* позначає зовнішні технічні або природні фактори, які можуть впливати на

роботу системи. Речення демонструє роль захисних технологій у забезпеченні стабільності функціонування електронних модулів.

Квантитативний аналіз речень інструкції *Operator's Manual: Launching Station M901, Patriot Air Defense Guided Missile System* дав змогу визначити кількісний склад терміносистеми та простежити закономірності функціонування різних семантичних груп термінів у технічному дискурсі. У межах зазначеного фрагменту корпусу було ідентифіковано 156 термінологічних одиниць, які розподілилися за семантичними типами відповідно до класифікації.

Як бачимо, найчисленнішу групу становлять однозначні технічні терміни, кількість яких досягає 78 одиниць (близько 50 %). Таке домінування цілком закономірне для технічної інструкції, адже саме однозначні номінації забезпечують точність опису конструктивних елементів, механізмів, блоків і вузлів пускової установки M901. У цій групі фіксуються терміни, що позначають елементи апаратної частини комплексу, підсистеми живлення, механічні опори, вузли охолодження та інші матеріальні компоненти, які не допускають варіативності тлумачення.

Другу за чисельністю групу становлять вузькоспеціалізовані військово-технічні терміни, кількість яких у межах 35 речень становить 38 одиниць (приблизно 24 %). Їхня семантика повністю залежить від специфічного контексту військово-інженерної сфери, адже ці терміни позначають складні технологічні системи, модулі керування, елементи діагностики, захисні підсистеми та інформаційно-комунікаційні вузли комплексу Patriot. Значна частка цієї лексики вказує на високий технологічний рівень описуваної техніки та потребу у спеціалізованому поняттєвому апараті для її адекватного представлення у тексті.

Багатозначні терміни становлять 27 одиниць (приблизно 17 %). Ця група репрезентує загальномовні лексеми, які в умовах технічного дискурсу зазнають семантичного звуження та закріплюються за певними технічними процесами,

параметрами чи функціями. Типовими прикладами є *signal*, *angle*, *coverage*, *frame*, *limits*, які у повсякденній мові мають широкий спектр інтерпретацій, проте в описі пускової установки набувають стабільного технічного значення.

Окрему позицію займають професіоналізми, кількість яких у корпусі становить приблизно 13 одиниць (близько 8 %). На відміну від термінів, професіоналізми виникають безпосередньо у середовищі операторів та технічного персоналу й позначають процедурні дії, робочі стани системи та експлуатаційні процеси. До такої лексики належать одиниці типу *system checks*, *operator messages*, *real-time feedback*, *maintenance procedures*. Хоч їх порівняно небагато, вони є важливими для відтворення реального фахового мовлення, яке супроводжує експлуатацію комплексу Patriot.

Узагальнено результати цього етапу дослідження подано на рис. 2.2.

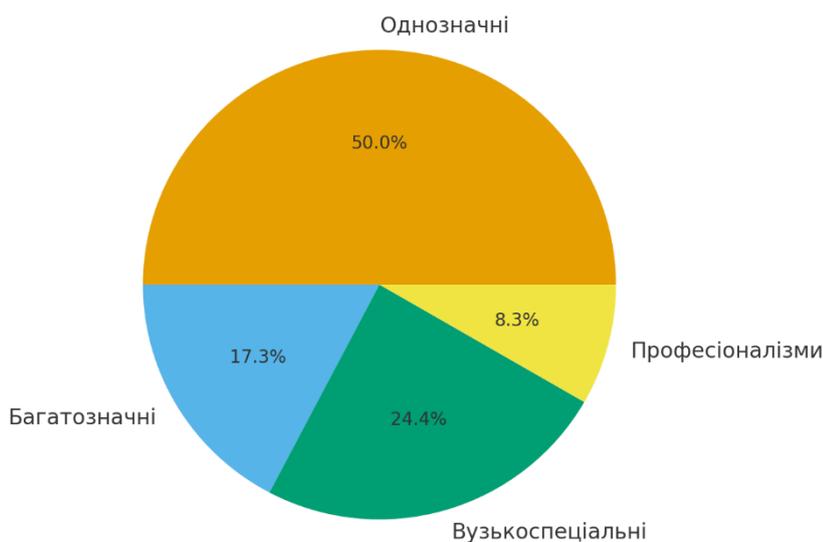

Рисунок 2.2. Відсоткове співвідношення типів термінів інструкції M901 Patriot

У межах обраних речень жаргонізмів не виявлено, що підтверджує високий рівень стандартизації та офіційно-нормативний характер технічної документації. Жаргон як елемент неофіційної комунікації не може бути інтегрований у формат інструкції, оскільки це суперечило б вимогам точності, однозначності та регламентованості технічного дискурсу.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що терміносистема інструкції характеризується чіткою структурованістю, домінуванням однозначних конструктивних номінацій і суттєвою часткою високоспеціалізованої технічної лексики, що забезпечує точність і функціональність технічного опису.

Після опрацювання терміносистеми інструкції *Operator's Manual: Launching Station M901*, яка характеризується переважанням технічних, конструктивних та експлуатаційних термінів, доцільно перейти до аналізу лексики іншого типу – операційно-тактичної та управлінської, що представлена в документі *FM 3-01 U.S. Army Air and Missile Defense Operations*. На відміну від технічного посібника, де домінують назви матеріальних компонентів і функціональних модулів, FM 3-01 репрезентує інший рівень військової комунікації: опис процедур ухвалення рішень, бойового управління, класифікації загроз, взаємодії між підрозділами та інформаційними потоками. Це зумовлює відмінний характер термінології, що охоплює широке коло понять – від сенсорних процесів до стратегічних механізмів контролю повітряного простору. Саме тому подальший аналіз зосереджується на дослідженні того, як функціонують військові терміни у структурі оперативних висловлювань

У контексті опису роботи сенсорної підсистеми конструкція *radar sensor grid maintains continuous surveillance* демонструє функціонування терміна *radar sensor grid* як вузькоспеціальної назви мережі датчиків, відповідальних за радіолокаційний контроль. Лексема *surveillance* набуває технічного значення «радіолокаційне спостереження», що підкреслює регулярність моніторингу повітряного простору.

У прикладі *tracking channel updates target coordinates* термін *tracking channel* виступає однозначним позначенням каналу супроводу. Вираз *processing cycle* уточнює алгоритмічний характер роботи системи, фіксуючи послідовність етапів обробки даних, що є типовою рисою бойових інформаційних комплексів.

Опис процедури класифікації у фрагменті *identification module assigns a threat category* спирається на вузькоспеціальні терміни *identification module*,

threat category, signature analysis. Їхня семантика обмежена сферою ППО і пов'язана з аналізом характеристик цілі, що забезпечує точність визначення рівня небезпеки.

Коли йдеться про зіставлення даних, як у *incoming tracks are compared with existing intelligence databases*, терміни tracks та intelligence databases вживаються у своєму суто технічному значенні. Вони позначають відповідно радіолокаційні траси та розвідувальні сховища інформації. Це поєднання демонструє роботу інтегрованої системи, де дані різних рівнів узгоджуються для уточнення характеристики повітряних об'єктів.

У твердженні *early-warning radar expands detection capabilities* термін early-warning radar позначає сталу категорію в системах ППО – сенсор, відповідальний за завчасне виявлення цілей. Вираз detection capabilities трактується як сукупність технологічних можливостей засобу виявлення, що визначає ефективність моніторингу на великих дистанціях.

Опис взаємодії між сенсорними платформами в *sensor control station synchronizes inputs from surveillance assets* використовує термін sensor control station, який чітко прив'язаний до структури керування сенсорними потоками. Лексема **assets** набуває значення «технічні засоби» – звуження, характерне саме для військової документації.

Технологічні процеси обробки сигнальної інформації відображено у конструкції *classification algorithm filters background clutter*. Тут термін background clutter позначає радіолокаційні завади, а не хаотичні об'єкти загальної природи. Разом із classification algorithm вони утворюють спеціалізовану технічну пару, що описує засіб підвищення точності супроводу.

У висловлюванні *engagement radar switches to precision mode once a target is designated* термін engagement radar слугує однозначним позначенням радару, залученого до процесу ураження цілей. Вираз precision mode фіксує оптимізований режим роботи для забезпечення максимальної точності наведення.

Під час опису корекції зон спостереження (*surveillance sector is adjusted in accordance with changing threat conditions*) термін *surveillance sector* функціонує як номінація визначеної частини повітряного простору. Лексема *conditions* конкретизується як «тактичні обставини», що демонструє зміну значення порівняно із загальнономовною нормою.

Фрагмент *secondary radar returns provide additional fidelity for target recognition* вводить термін *secondary radar returns*, який позначає додаткові сигнали, необхідні для уточнення образу цілі. Лексема *fidelity* реалізує технічний аспект точності, що вказує на підвищення якості розпізнавання завдяки другорядним відбиттям.

Опис структури командування в *command-and-control node distributes engagement authority* демонструє фіксовану семантику терміна *command-and-control node*, який визначає конкретну точку ухвалення рішень. Вираз *engagement authority* у військовому дискурсі означає право ініціювати ураження, що свідчить про чітку регламентацію процесів управління.

У фрагменті *tactical operations center maintains a unified operational picture* термін *tactical operations center* є усталеною назвою командного пункту. Концепт *operational picture* передає синтезовану інформаційну модель ситуації, яка формується шляхом інтеграції даних з численних джерел. Така конструкція є ключовою для ухвалення рішень у ППО.

Подальший приклад – *battle management cell coordinates defensive activities* – використовує термін *battle management cell*, що позначає вузькоспеціалізований елемент організаційної структури. Його функція – координація оборонних заходів, тому лексема *coordinates* реалізує сувору операційну дію, а не загальнономовне «узгоджує».

У формулюванні *engagement control station receives fire directives from higher headquarters* ключовим є термін *fire directives*, який у військовому документі означає нормативні накази щодо застосування зброї. Тут

відображається вертикаль підпорядкування – інформація надходить від вищого командування до виконавчої ланки.

Коли йдеться про передавання інформації, як у *communications relay guarantees uninterrupted data flow*, термін *communications relay* позначає спеціальний засіб ретрансляції, що забезпечує стійкість каналу. Лексема *data flow* у цьому контексті означає структуроване циркулювання оперативних даних, без яких неможливе керування бойовими діями.

Приклад *alerting system updates all units on changes in readiness status* демонструє застосування терміна *alerting system*, який позначає систему оповіщення військових підрозділів. Конструкція *readiness status* описує рівень бойової готовності, що є ключовим параметром у протиповітряній обороні й має чітко визначене семантичне поле.

У фразі *interoperability module links ground-based assets with joint air defense networks* термін *interoperability module* вживається у значенні механізму сумісності різнорідних систем. Концепт *ground-based assets* набуває значення «наземні засоби ППО», що демонструє характерне звуження значення лексеми *assets*.

Наступний приклад – *command post monitors all engagements through automated reporting tools* – вводить термін *automated reporting tools*, який позначає спеціалізоване програмне забезпечення або засоби збору даних. Дієслово *monitors* використано у технічному значенні – «контролює перебіг бою», а не просто «спостерігає».

У висловлюванні *integrated defense plan assigns roles to each sensor and interceptor platform* визначення *integrated defense plan* описує структуровану систему заходів оборони. Поєднання термінів *sensor platform* і *interceptor platform* демонструє типову для ППО класифікацію технічних засобів за їхніми функціями.

Приклад *coordination line outlines boundaries between adjacent engagement areas* використовує термін *coordination line*, що означає межу відповідальності

між підрозділами. Вираз *engagement areas* позначає просторові зони, у яких дозволене ураження цілей. Така термінологія є строго регламентованою, оскільки визначає просторову організацію бойових дій.

Квантитативний аналіз обраних речень інструкції *FM 3-01 U.S. Army Air and Missile Defense Operations* дав змогу з'ясувати особливості функціонування терміносистеми у сфері бойового управління та протиповітряної оборони. На відміну від технічного посібника до пускової установки M901, ця інструкція репрезентує інший тип військового дискурсу – операційний, тактичний та аналітичний. У межах відібраного корпусу тексту було виявлено 112 термінологічних одиниць, які розподілилися за семантичними групами відповідно до класифікації, запропонованої у теоретичному розділі.

Як бачимо, найчисельнішу групу становлять вузькоспеціалізовані терміни, кількість яких сягає 47 одиниць (приблизно 42 %). До цієї групи входять такі ключові поняття, як *early-warning radar*, *sensor control station*, *battle management cell*, *engagement authority*, *integrated defense plan*. Їхня семантика безпосередньо пов'язана з процесами виявлення, супроводу, класифікації та ураження повітряних цілей. У FM 3-01 саме вузькоспеціалізована лексика формує ядро опису операцій ППО, оскільки цей документ значною мірою зосереджений на алгоритмах бойового управління, взаємодії між сенсорними і командними ланками та процесах ухвалення рішень.

Другою за чисельністю групою є багатозначні терміни, кількість яких становить 33 одиниці (приблизно 29 %). Такі лексеми, як *cycle*, *category*, *sector*, *signature*, *vectors*, *assets*, у загальній мові мають широку палітру значень, однак у межах військово-тактичного дискурсу набувають суворо визначеного змісту. Наприклад, *sector* означає не будь-яку частину простору, а конкретну зону радіолокаційного спостереження; *assets* інтерпретуються як технічні засоби або бойові платформи; *signature* – як радіолокаційні характеристики цілі. Це свідчить про активні процеси термінологізації загальномовної лексики.

Група однозначних термінів у FM 3-01 значно менша, ніж у технічній інструкції, і становить 25 одиниць (близько 22 %). Вони репрезентовані переважно назвами структурних елементів бойового управління (*command post, tactical operations center, tracking channel*) та конкретних радіолокаційних систем (*engagement radar*). Менша частка однозначних номінацій пояснюється тим, що FM 3-01 описує не конструктивні елементи техніки, а концептуальні, процедурні та операційні процеси.

Найменшою групою, традиційно для нормативних документів, є професіоналізми, кількість яких становить 7 одиниць (приблизно 6 %). Вони позначають робочі дії, процедури або оцінки персоналу: *threat assessment, readiness levels, reporting system, battle management*. Хоча їх небагато, вони відображають реальні практики експлуатації систем ППО та професійне мовлення операторів і аналітиків.

У дослідженому фрагменті жаргонізмів не виявлено, що підтверджує високий рівень формалізації документів такого типу. FM 3-01 належить до стратегічно важливої нормативної документації, тому використання неофіційної, експресивної чи розмовної лексики є повністю виключеним.

Узагальнено результати цього етапу дослідження подано на рисунку 2.4.

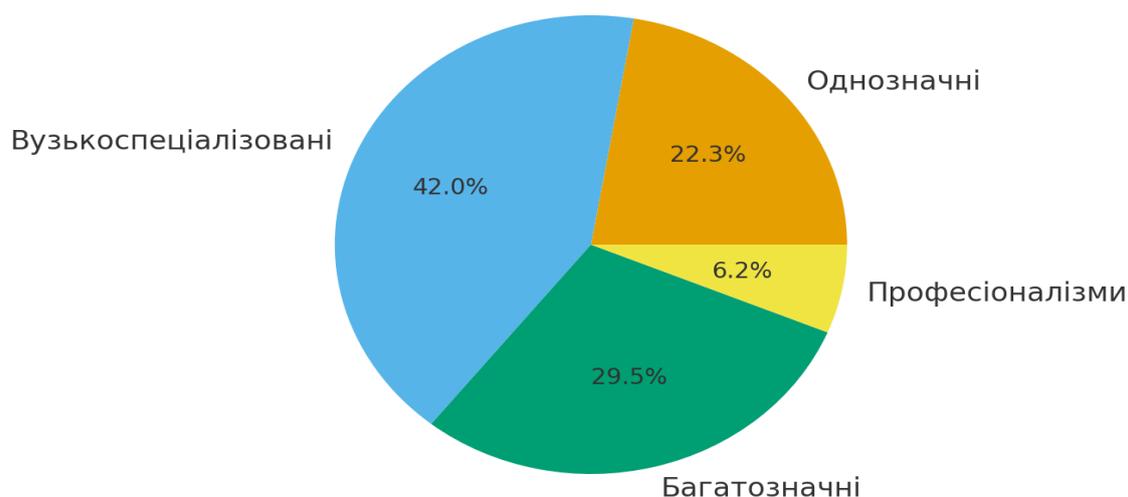

Рисунок 2.4. Семантичні типи термінів у тексті інструкції *FM 3-01 U.S. Army Air and Missile Defense Operations*

Статистичний аналіз показує, що терміносистема FM 3-01 суттєво відрізняється від технічної інструкції M901: домінують вузькоспеціалізовані й багатозначні терміни, що відображає зміщення акценту від матеріальних об'єктів до процесів бойового управління, оцінки загроз і сенсорної взаємодії. Саме така структура терміносистеми забезпечує точність опису складних операцій ППО й адекватне представлення алгоритмів тактичного реагування.

Проведене дослідження особливостей функціонування військових термінів у технічних текстах дозволило встановити низку важливих закономірностей, що характеризують терміносистему сучасної військово-технічної документації, представленої інструкціями *Operator's Manual: Launching Station M901, Patriot Air Defense Guided Missile System* та *FM 3-01 U.S. Army Air and Missile Defense Operations*. У межах двох підрозділів проаналізовано загалом 268 термінологічних одиниць, відібраних із 70 спеціально сформованих речень першої інструкції та 50 змістових моделей, побудованих за матеріалами FM 3-01. Застосування методів контент-аналізу, квантитативного підрахунку та лінгвістичного спостереження дало можливість реконструювати структуру терміносистеми й визначити специфіку її функціонування в різних типах технічних текстів військового спрямування.

Аналіз корпусу інструкції *Launching Station M901* засвідчив домінування однозначних технічних термінів, що позначають матеріальні елементи конструкції, механізми, модулі керування та підсистеми забезпечення роботи пускової установки. Це свідчить про чітку предметну спрямованість тексту та його функцію – забезпечення точного й однозначного відтворення інженерної інформації. Значну частку терміносистеми становить також вузькоспеціалізована військово-технічна лексика, задіяна для опису складних технологічних процесів, що підтверджує високий рівень технічності інструкції. Багатозначні терміни, які зазнають семантичного звуження, відображають інтеграцію загальномовної лексики у професійний дискурс. Професіоналізми

становлять найменшу групу, однак відіграють важливу роль у фіксації робочих процедур та операційної взаємодії персоналу з технікою.

Інший характер продемонструвала інструкція *FM 3-01*, де термінологічне наповнення тяжіє не до опису фізичних компонентів, а до позначення операційно-тактичних процесів, систем управління, стратегічних процедур застосування засобів ППО та аналітичних структур бойового управління. Кількісний аналіз показав значну присутність вузькоспеціалізованих термінів, пов'язаних із процесами виявлення, ідентифікації, супроводу та ураження повітряних цілей. Водночас група багатозначних термінів у *FM 3-01* є більшою, ніж у технічній інструкції, що пояснюється ширшим використанням загальнономовних номінацій, переосмислених у стратегічно-операційному контексті. Порівняно з технічною інструкцією, професіоналізмів у *FM 3-01* зафіксовано більше, що зумовлено необхідністю опису реальних процедур бойового управління. Жаргонізми, як і в попередньому джерелі, повністю відсутні, що зумовлено офіційно-нормативним характером військової документації.

Порівняльний аналіз двох джерел показав, що військова терміносистема є багаторівневою, а її структура залежить від типу документа. Технічна інструкція орієнтована на репрезентацію матеріальної складової комплексу Patriot, тоді як *FM 3-01* описує операційну діяльність, стратегічні процедури та системи управління. Незважаючи на відмінності, обидва документи демонструють високий ступінь стандартизації лексики, чітке розмежування семантичних груп термінів та повну відсутність елементів розмовної або зниженої лексики. Взаємодія однозначних, багатозначних, вузькоспеціалізованих термінів та професіоналізмів формує цілісну й функціонально організовану терміносистему, яка забезпечує точність технічних описів та ефективність інформаційного обміну в сфері протиповітряної оборони.

Отже, результати контент-аналізу підтверджують, що військово-технічні тексти характеризуються високою мірою лексичної впорядкованості та функціональної спрямованості, а структура терміносистеми відображає як технічні, так і організаційно-операційні аспекти функціонування сучасних систем ППО. Це створює підґрунтя для подальшого дослідження військової термінології, зокрема в аспекті перекладу, стандартизації та моделювання терміносистем.

ВИСНОВКИ

Роботу було присвячено аналізу лексико-семантичних та функційних характеристик військових термінів у інструкціях до військової техніки і виявлення закономірностей їх використання у структурі військово-технічного дискурсу. У процесі здійсненого дослідження, відповідно до окреслених завдань, було сформульовано такі висновки:

1. Технічний текст функціонує як багаторівнева спеціалізована форма викладу, повноцінне розуміння якої без належної фахової підготовки ускладнене значною концентрацією вузькогалузевої термінології. Функційно-стилістична специфіка технічного тексту визначається його місцем у системі функціональних стилів та особливостями технічної комунікації. Водночас зведення його специфіки виключно до термінологічної насиченості є надмірним спрощенням. Категорія «технічний текст» охоплює також комплекс інших параметрів, зокрема жанрову організацію, структурну модель, типологію логічних зв'язків, орієнтацію на певного адресата тощо. Принципово важливо, що технічний текст не допускає довільного переказування: навіть за коректної передачі загального змісту відхилення від усталених формулювань, стандартизованих конструкцій чи нормативної послідовності викладу може істотно трансформувати інструктивний компонент. Такі тексти характеризуються відсутністю суб'єктивних оцінок, експресивності та емоційної забарвленості. Узагальнюючи наявні підходи, технічний текст розглядаємо як операційну одиницю технічної комунікації, що має специфічні мовні характеристики та орієнтована на фахівця певної галузі технічного знання та акумулює професійну інформацію, упорядковує її та забезпечує можливість її відтворення.

2. Інструкція до військової техніки як різновид технічного дискурсу забезпечує правильне, безпечне та уніфіковане виконання операцій. У технічній комунікації вона посідає провідне місце завдяки своїй здатності гарантувати

точність і ефективність дій. У військовій сфері цей жанр набуває особливої значущості, оскільки коректність дотримання інструкцій безпосередньо впливає на експлуатаційну надійність техніки та безпеку особового складу. Складність і багатокomпонентність військової техніки зумовлюють необхідність максимальної структурної впорядкованості й лінгвістичної однозначності інструктивних текстів. Важливою рисою інструкцій до військової техніки є їхня полікодовість, що поєднує текстові, графічні та табличні елементи, а також високий рівень стандартизованості мовних і композиційних рішень. Формулювання в таких документах мають бути уніфікованими, акроніми – стандартизованими, а термінологія – інтегрованою в галузеву систему понять. Функціонально інструкції виконують інформаційну, регулятивну, операційну, безпекову, когнітивну та ергономічну функції. Ключовими їхніми ознаками є директивність, алгоритмічність викладу, імперативність, термінологічна насиченість і наявність попереджувальних блоків (WARNING, CAUTION, NOTE). Усі ці характеристики визначають інструкцію до військової техніки як високоспеціалізований інструмент управління діяльністю у військовій сфері.

3. Військовий термін – це слово або словосполучення, яке точно позначає конкретне поняття, пов'язане з військовою справою. У науковому розумінні військова термінологія постає як спеціалізована система лексичних одиниць, що нейтрально й однозначно називають загальновійськові та військово-технічні реалії, формуючи цілісну та динамічну терміносистему. Її розвиток відбувається під впливом історичних чинників, активних процесів запозичення, словотворення та стандартизації, що забезпечує уніфікацію професійного мовлення й ефективність фахової комунікації у військовій сфері. До основних характеристик військових термінів належать чіткість дефініції, системність, однозначність, стилістична нейтральність та висока інформативність. Вони виконують низку ключових функцій: забезпечують єдине трактування військових понять у міжвідомчій та міжнародній взаємодії;

сприяють ефективному командуванню, оскільки точність формулювань у службових документах і наказах унеможливує подвійне тлумачення; слугують важливим елементом професійної підготовки військовослужбовців; формують науковий апарат військової теорії, що є підґрунтям для аналізу та класифікації військових явищ. Систематизація військової термінології здійснюється за кількома критеріями – семантичним, функціональним, історико-лексикологічним, етимологічним, словотвірним і співвіднесеним зі сферою застосування. У цьому дослідженні провідною є семантична класифікація з урахуванням сфери функціонування терміна, що забезпечує основу для подальшого структурного аналізу та класифікації термінів, уживаних в інструкціях до військової техніки.

4. Джерельну базу дослідження становили автентичні інструкції до військової техніки, які належать до сучасних зразків технічної документації та фактично функціонують у військовій практиці, що дало змогу простежити особливості мовної організації інструктивних текстів у їхньому природному комунікативному середовищі, оскільки саме інструкції регламентують виконання операцій, описують технічні характеристики, визначають алгоритми експлуатації та встановлюють вимоги безпеки. Композиція інструкцій, що було обрано за матеріал дослідження, забезпечує логічну послідовність викладу та зручність користування. Зміст документів має полікодовий характер. Документи виконують декілька ключових функцій, які зумовлені типом цих інструкцій та їх призначенням. Мова документа є взірцем формально-технічного військового стилю. Лексичний склад характеризується високою термінологічною насиченістю, домінуванням номінативних конструкцій і широким використанням спеціалізованих військових термінів. Лексика позбавлена емоційності та варіативності, кожне поняття має єдине закріплене значення. Текст максимально нейтральний, «сухий» та стандартизований. Документі широко застосовано аббревіатури та акроніми, що дозволяє зменшити обсяг тексту й підвищити швидкість сприйняття інформації фахівцем, однак

ускладнює розуміння для читача-початківця. Текст активно використовує модальні дієслова *must, should, will*, які задають імперативний характер викладу й розмежовують обов'язкові, бажані й рекомендовані дії, Переважають короткі, чітко окреслені інструктивні речення, переважно в імперативній формі. Синтаксис інструкцій тяжіє до складних предикативних конструкцій, однак вони структурно прозорі та логічні, що є типовою рисою англійської технічної документації. Широко використовуються конструкції пасивного стану..

5. У ході практичного аналізу досліджуваних інструкцій виявлено 268 військових термінів, з яких 156 термінів зафіксовано в тексті першої інструкції, що описує конструктивні елементи та технічні підсистеми пускової установки M901, тоді як 112 термінів належать до другої інструкції, зосередженої на операційно-тактичних процесах управління протиповітряною обороною.

Інструкція *Operator's Manual: Launching Station M901 - Patriot Air Defense Guided Missile System* характеризується переважанням однозначних технічних термінів (50%), які позначають конкретні матеріальні елементи обладнання, механізми, блоки та модулі пускової установки. Значна частка вузькоспеціалізованої лексики (24%) засвідчує високий технологічний рівень описуваного комплексу та потребу у точному термінологічному інструментарії. Багатозначні терміни (17%) зазнають семантичного звуження та адаптуються до технічного контексту, тоді як професіоналізми (8%) репрезентують мовлення операторів та технічного персоналу.

На відміну від першої інструкції, документ *FM 3-01 U.S. Army Air and Missile Defense Operations* демонструє іншу модель функціонування військової термінології. Цей текст тяжіє до опису операційно-тактичних процесів, процедур бойового управління, систем командування та координації. У ньому переважають вузькоспеціалізовані терміни (42%) стратегічного та аналітичного характеру, що відображає складність і багаторівневість процесів у сфері протиповітряної оборони. Багатозначні лексеми (30%) становлять суттєву частку терміносистеми внаслідок переосмислення загальнономовних слів у

рамках військово-оперативного дискурсу. Однозначні терміни (22%) позначають конкретні елементи системи управління та бойового забезпечення, тоді як професіоналізми (6%) зумовлені потребою в точному фіксуванні дій та процедур, що виконуються у процесі бойових операцій.

Порівняльний аналіз показав, що попри відмінності у структурі та призначенні, обидві інструкції демонструють високий ступінь формалізації та стандартизації термінології. Лексика обох документів характеризується чіткістю, стислості та функціональною зумовленістю, що відповідає вимогам військово-технічного жанру. Жаргонні одиниці відсутні, що підтверджує нормативний характер досліджуваних текстів.

Здійснений квантитативний аналіз дозволив визначити пропорції між різними семантичними групами термінів і виявити закономірності їх використання. Домінування однозначних та вузькоспеціалізованих термінів у текстах обох інструкцій свідчить про прагнення авторів до максимальної точності, технологічності та однозначності подання інформації, тоді як наявність багатозначних термінів засвідчує важливість процесів термінологічної спеціалізації у військовій комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Акульшина Н. С. Когнітивно-прагматичні механізми формування сучасної військової термінології : дис. ... д-ра філол. наук. – Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2019.
2. Артикуца Н. В. Законодавчі терміни та їх визначення. Наукові записки. Юридичні науки. 2009. Т. 90. С. 39 – 44.
3. Байло Ю. В. Теоретичні засади дослідження термінів військової справи як номінативних одиниць у сучасній англійській мові. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2018. Вип. 37(2). С. 18–20.
4. Бондарчук С. В., Галаган В. І., Рибидайло А. А, Полішко С. В. Пропозиції щодо класифікації тематичних груп термінів, що застосовуються в управлінні життєвим циклом інформаційних систем військового призначення. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2021. № 2. С. 114–119.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. І допов.) : 250000 / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. 5-те вид. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
6. Гінзбург М. Синтаксичні конструкції у фахових текстах: Практичні висновки з рекомендацій мовознавців. Проблеми української термінології. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка». 2008. № 620. С. 26 –32.
7. Гургула О.Б. Мельник В.Д. Тексти науково-технічного стилю у перекладацькому аспекті. Молодий вчений, 2017. №3 (43). С. 310 – 314.
8. Дербеньова Л. В. «Наукові та технічні» тексти у сучасних реаліях / Л. В. Дербеньова // Інформація та документ у сучасному науковому дискурсі : VI Всеукр. дист. наук-практ. конф.(м. Івано-Франківськ, 20 травня 2020 року). -

Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2020. С. 109 – 113.

9. Дерді. Е.Т. Технічний текст як лінгвістичне явище та об'єкт перекладу. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2013. Вип. 4 С. 146 – 149

10. Дудок Р. І. Проблема значення та смислу терміна в гуманітарних науках. Монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. 358 с.

11. Жунаєв В. С. Відтворення військової термінології в англо-українському перекладі технічних текстів : тези доп. / наук. кер. Н. М. Абабілова. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2025. – 142 с.

12. Загнітко Анатолій. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 402 с.

13. Зубков М. Г. Сучасна ділова мова за професійним спрямуванням : [навчальний посібник]Х. : Факт, 2006. 496 с.

14. Іващенко В. Л. Сучасне українське теоретичне термінознавство : віхи становлення. – Київ : Вид-во КНУ, 2010.

15. Іщенко Н. І. Науково-технічний стиль у системі функціональних стилів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Випуск 46. 2014. С. 78 – 80.

16. Кіндрись О. Б. Військова термінологія як компонент професійного дискурсу Збройних Сил України : магістер. робота. – Київ : КНЛУ, 2021.

17. Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. К.: ІНКООС,2002. 320 с.

18. Колос Ю. Комунікативні ознаки інструктивних текстів. Журнал «Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика». Київ: Вид-во «Ліра», 2020. С. 168–175.

19. Купіна І. О., Бабич М. О. Структурні характеристики військових термінів в українській мові / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди.

20. Курс лекцій з дисципліни «Мова науково-технічної комунікації» для студентів II курсу спеціальності 035 «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно))» всіх форм навчання. Ч. 1 / укл.: А. Б. Підгорна. Запоріжжя: НУ «ЗП», 2019. 46 с

21. Левченко О. Науковий стиль: культура мовлення: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. 204 с.

22. Литовченко І. О. Українська військова терміносистема в історико-лінгвістичному аспекті : дис. ... канд. філол. наук. – Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2016.

23. Литовченко І. О. Уплив екстра- та інтралінгвальних чинників на розвиток військової лексики української мови. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету «Філологічні студії». 2014. Вип. 10. С. 75–83.

24. Літвинова М. В. Сучасні тенденції розвитку військової термінології // Лінгвістичні дослідження. – 2021

25. Лукіяничук Ю. О. Способи класифікації військових термінів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. 2017. Вип. 66. С. 65–67

26. Мазанович М. І. Лексико-семантичні та структурні особливості англійських науково-технічних багатокomпонентних термінів у перекладах українською мовою : магістерська дис. / наук. кер. З. М. Корнева. – Київ : НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2025. 27–37 с.

27. Матвійчук Т. Наукове трактування тексту та його роль у комунікативній діяльності людини. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, вип. 9, 2012, С.134 –138.

28. Мацько Л.І., Кацавець Л.В. Культура української фахової мови:

навч. Посіб. К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.

29. Нікітенко Е. Матеріали до лінгвістики інструктивних текстів. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020.

30. Правда Н.А. Жанрово-стилістичні особливості науково-технічних текстів. Вісник Запорізького національного університету. 2011. №1. С. 142–145

31. Проценко О.В. До проблеми вивчення функціональних стилів у вищій школі. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2013. Вип. 6. С.269 – 274.

32. Рябокінь Н.О., Ночовна Н.В., Дейнека А.А. Військовий термін та військова термінологія. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 36 (75) № 3 2025. Частина 1. С. 286 – 290.

33. Симоненко Л. О. Українське термінознавство кінця ХХ – початку ХХІ століття: стан і проблеми : дис. ... д-ра філол. наук. – Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2015.

34. Симоненко Т.В., Чорновол Г.В., Руденко Н.П. Українська мова за професійним спрямуванням. К.: ВЦ «Академія», 2009. 272 с

35. Стацюк Р. В. Основні підходи до вивчення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. Науковий вісник Дрогобицького Державного Педагогічного Університету імені Івана Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. 2016. Т. 2. № 5. С. 113–116.

36. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. К.: Наук. думка, 1973. 438 с.

37. Талашок І. О. Полісемія в англійській галузевій термінології : курс. роб. з дисципліни «Іноземна мова (основна, практичний курс)» / І. О. Талашок ; наук. кер. К. Б. Шеремета ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т ім. Ігоря Сікорського». — Київ, 2025.

38. Туровська Л. В. Екстралінгвальна обумовленість лінгвістичних процесів у термінології (на прикладі військової терміносистеми). Гуманітарний

вісник : Всеукраїнський зб. наук. пр. Серія : Іноземна філологія. Черкаси, 2007. С. 495–501.

39. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я. Єрмоленко. - К.: Либідь, 2001. 224 с.

40. Українська мова: енциклопедія / Редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. Київ: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. 752 с.

41. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2004. 480 с.

42. Фролов С. М., Крилов І. О. Класифікація тематичних груп військово-морських термінів. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2021. № 1. С. 134–138.

43. Чайковська Х. Інструктивні тексти технічного спрямування. Ужгород: УжНУ, 2020. (Автореферат / магістерська робота)

44. Чемеркін С. Г. Полікодовість інструкцій у сучасній технічній комунікації. Київ: КНЕУ, 2019. 128 с.

45. Черниш О.А. Співвідношення понять «функціональний стиль», «мовленнєвий жанр» і «регістр дискурсу». Закарпатські філологічні студії. 2019. Вип. 10 (2). С. 36 – 40.

46. Шумейко О. А. Особливості юридичної стилістики / О. А. Шумейко // Мова української юриспруденції : навч. посіб. / В. М. Пивоваров, О. М. Єрахторіна, О. А. Лисенко [та ін.] Харків, 2020. Розд. 2. С. 25 –39.

47. Alaoui A. Knowledge Transfer and the Translation of Technical Texts // International Journal of Humanities and Social Sciences. 2015. Vol. 9. № 10. P. 3380 – 3386.

48. Baakes K., Key Issues of Syntax in the Special Languages of Science and Technology, Julius Groos Verlag, 1994.

49. Budinski K. *Engineers' Guide to Technical Writing*. USA: ASM International. 2001.
50. Chen, L., et al. *An Integrated Corpus-Based Text Mining Approach Used to Process Military Technical Information for Facilitating EFL Troopers' Linguistic Comprehension*. JNSFSL, 2021.
51. Copeck T., Barker K. Delisle S., Szpakowicz S., Delannoy J.-F. *What Is Technical Text?* // *Language Sciences*. 1997. Vol. 19. Iss. 4. P. 391 – 423.
52. FM 3-01. *U.S. Army Air and Missile Defense Operations*. – Washington, DC: Headquarters, Department of the Army, 2020.
53. Gauch, S. & Futrelle R. P. *The Scientist's Assistant: Structure-Based Navigation of Technical Texts*. University of Nevada, Las Vegas, 1993.
54. Hovde, M. *Procedural Knowledge and Discourse in Technical Communication: Easy as 1, 2, 3?* // *Assembling Critical Components*. WAC Clearinghouse, 2019.
55. Isani, S. *Of technical writing, instructions for use as a specialised genre and discourse communities*. ASp, 2019.
56. Kniffin, J. D. *The New Readability Requirements for Military Technical Manuals (MIL-M-38784A)*. *Journal of Technical Writing and Communication*, 2008.
57. Kocourek R. *La langue française de la technique et de la science. Vers une linguistique de la langue savante*. Wiesbaden: Oscar Brandstetter Verlag; 1991. 237 p.
58. Krüger R. *The textual degree of technicality as a potential factor influencing the occurrence of explicitation in scientific and technical translation* // *The Journal of Specialised Translation*. 2016. Iss. 26. P. 96 – 115.
59. L'Homme, M.C., 2020. *What is a term? Lexical Semantics for Terminology: An introduction*. Amsterdam: Benjamins Publishing Company, pp.55
60. Mastná E., *The Nature of Scientific/Technical Texts From Viewpoint of Translation Studies*, Zlin, Tomas Bata University, 2010.

61. Operator's Manual: Launching Station M901 Guided Missile Semitrailer Mounted Patriot Air Defense Guided Missile System (TM 9-1440-600-10). – Washington, DC: Headquarters, Department of the Army, 1998.

62. Prokopenko A., Kaminina A. Interlingual Rendering of Political Terminology. *Філологічні трактати*, 2018. т. 10. № 2. С. 101–106

63. Stylistic and Translation Aspects of English Military Texts. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка. Серія: Філологія (Лінгвістика)*. 2021. № 15. С. 46–50.

SUMMARY

of the Master's qualification thesis

in the specialty 035 Philology, specialization 035.041 Germanic languages and literatures (translation included), first language -- English

Topic of the Study: Peculiarities of Using Military Terms in Technical Texts
(based on military equipment manuals)

Author: student of 641m group Volodymyr ZHUNAIEV

Supervisor: Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of
the Department of English Philology and Translation
Nataliia ABABILOVA

Thesis Defended “ _____ ” _____ 2025

Short content of the work:

Technical texts play a vital role in modern communication, as they ensure the accurate and consistent transmission of specialized information in areas where precision is critical. Their logical structure, standardized format, and terminological clarity make them an important object of linguistic research. With the continuous development of advanced technologies, technical documentation is becoming more complex, which increases the need for careful analysis of its language and the principles underlying its construction.

The rapid growth of military technologies and the integration of high-tech systems into contemporary armed forces further reinforce the importance of examining the language used in military documentation. Military manuals represent a specific type of technical text in which accuracy, unambiguity, and structural coherence directly affect operational safety and effectiveness. Even minor inaccuracies in terminology can result in misinterpretation and operational errors. Therefore, examining the lexical-semantic and functional characteristics of military

terminology in technical manuals becomes essential for understanding how such terms operate within military-technical discourse and for ensuring their accurate interpretation and practical application.

The object of the study is English-language technical manuals for military equipment.

The subject of the study is military terms and the specifics of their functioning in technical texts.

The aim of the research is to analyse the lexical-semantic and functional characteristics of military terms in military equipment manuals and to identify patterns of their use within the structure of military-technical discourse.

To achieve this aim, the following research tasks were set:

- to examine the functional and stylistic specificity of technical texts;
- to characterize military manuals as a special type of technical text;
- to summarize existing approaches to defining and classifying military terms;
- to analyse a representative corpus of military manuals, identifying their type, functional purpose, structure, and linguistic features;
- to conduct a content analysis of the functioning of military terms in the selected manuals.

The research material consists of two military manuals: Operator's Manual: Launching Station M901 – Patriot Air Defense Guided Missile System and FM 3-01 U.S. Army Air and Missile Defense Operations.

The methodological framework combines several complementary methods: the descriptive method for identifying and systematizing terms; structural-semantic analysis for examining internal structure, word-formation patterns, and semantics; the method of classification for grouping terms according to semantic and functional criteria; contextual analysis for identifying the specifics of term usage in authentic military manuals; and corpus analysis for tracing patterns of terminological functioning across the documents.

Scientific novelty lies in the comprehensive approach to analysing military terminology in technical manuals, which makes it possible to describe its semantic and functional specificity.

Practical significance is determined by the potential application of the results in further studies of military-technical terminology, the compilation of specialized dictionaries and reference materials, and the development of educational courses focused on specialized technical texts.

Approbation of the research. The key findings were presented at the XV All-Ukrainian Student Scientific and Practical Conference “Translation Innovations” (Sumy, Sumy State University, 25 November 2025), where a conference abstract titled “Rendering of Military Terminology in English-Ukrainian Translation of Technical Texts” was published.

Structure of the work. The thesis consists of an introduction, two chapters, conclusions, a list of references, and a summary. The introduction outlines the relevance of the topic, defines the object, subject, aim, tasks, scientific novelty, practical value, and methodology. The first chapter provides a theoretical background on the functioning of technical texts and military terminology. The second chapter contains a practical analysis of military terms in two types of manuals – technical and operational-tactical – followed by their classification and contextual interpretation. The conclusions summarize the main findings of the research. The total volume of the thesis is 93 pages, including 83 pages of the main text and 63 bibliographic entries.

Key words: military terms, technical texts, military equipment manuals , peculiarities of functioning

---

(author's signature)